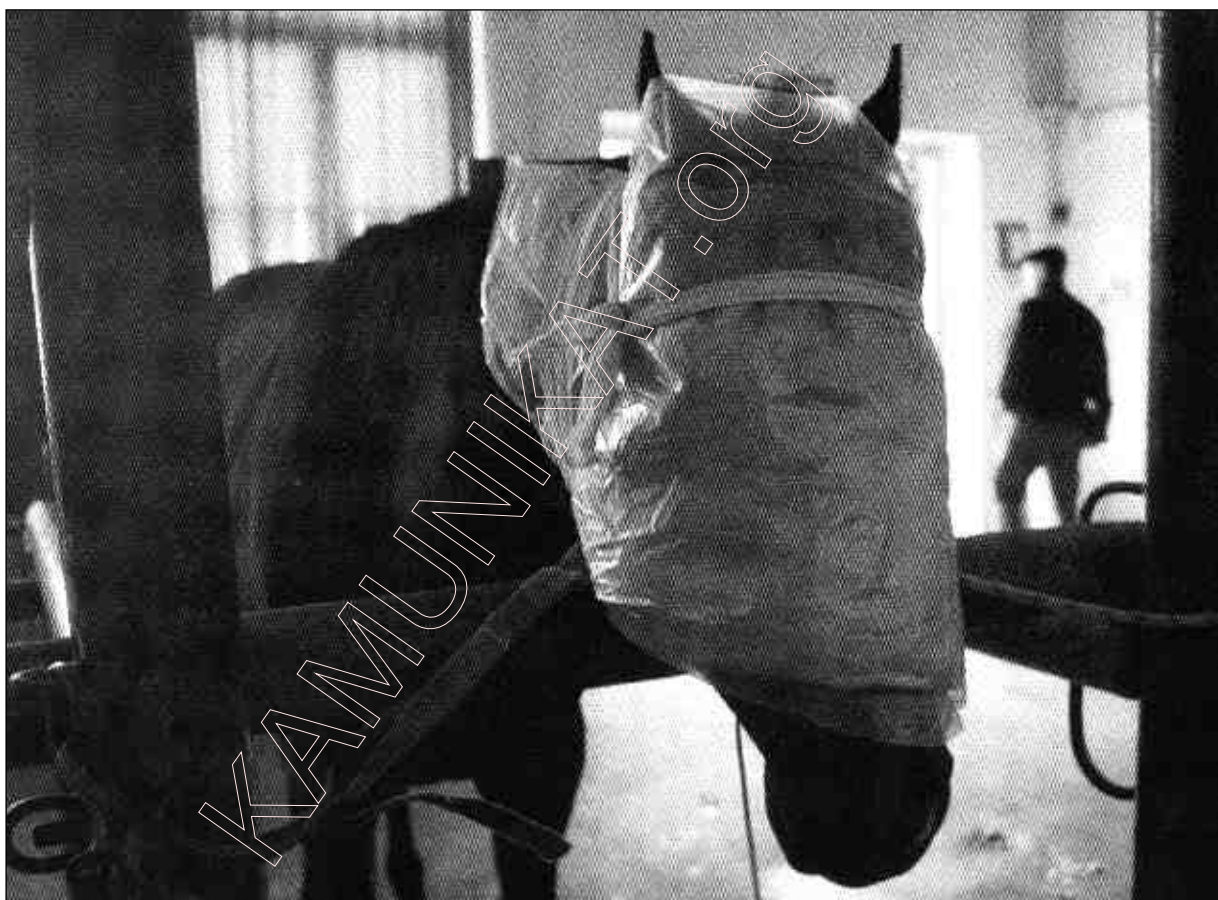

Беларускія Ведамасьці

ВАРШАВА, ліпень–жнівень 2001 г.

УСЕ НА ВЫБАРЫ!

БЕЛАРУСКІ ВЫБАР

(Заява)

Структурамі рэжыму вызначаны чатыры прэтэндэнты для ўключэння ў бюлетэнь для галасавання 9 верасня 2001 г. Усе гэтыя асобы з'арыентаваны на Маскву і залежныя ад яе. Таму персанальны склад кандыдатаў цалкам задавальняе Маскву.

Крэмль трымае пад кантролем ня толькі рэжым Лукашэнкі. Пры спрыянні некаторых заходніх дыпламатаў, у першую чаргу намаганьнямі Г.Г.Віка, Расеі ўдалося рэанімаваць кебічаўскую намэнклятурную групоўку і сфармаваць зь яе апазыцыю Лукашэнку.

Ачольваць групоўку намэнклятурных „апазыцыянераў” былі прызначаны **У.Ганчарык** і **С.Домаш**, што раз за разам езьдзяць у Маскву, каб зь яе дапамогаю зноў вярнуцца ва ўладу, абяцаючы за гэта зрабіць саюз Расеі і Беларусі яшчэ шчыльнейшым, чым пры Лукашэнку. Такім чынам, пры іх пасярэдніцтве ў Беларусі ствараюцца ўмовы „кіраванага палітычнага канфлікту” з боку Масквы.

За гады рэжыму Лукашэнкі ўлада ў Беларусі захопленая **расейцамі-функцыянерамі КГБ**, генэраламі ды палкоўнікамі, што прыехалі з Расеі. Гэты прамаскоўскі акупацыйны рэжым мэтадычна здушвае і разбурае ў Беларусі ўсё беларускае: мову і культуру, школу і дзяржаўныя інстытуты ўлады, эканоміку і прадпрымальніцтва. Зь беларускага

дзяржаўнага пасаду былі незаконна і гвалтоўна зрынутыя нацыянальныя сімвалы — *гэrb Пагоня і Бел-Чырвона-Белы Сьцяг*.

Вынікам кіраваньня Лукашэнкі ёсьць катастрафічнае сацыяльнае зьбядненьне народу — большасьць жыхароў краіны знаходзіцца за рысаю пражыткавага мінімуму, а працоўная дзейнасьць сучаснага беларуса дазваляе яму толькі выжываць. А тым часам у структурах улады праводзіцца схаванае ад насельніцтва пераразьмеркаваньне нацыянальнай маёмасьці на карысьць расейскіх палітыкаў і алігархаў.

Галоўная мэта рэжыму — зьнішчэньне незалежнасьці і дзяржаўнасьці Беларусі, поўны захоп нацыянальнай маёмасьці і пераўтварэньне нашай краіны ў рэгіён расейскай імперыі. І ўсё гэта рабілася і робіцца са згоды Лукашэнкі. Таму вернутая на палітычную арэну старая кебічаўская намэнклятура, якая хоча вярнуцца ва ўладу, каб працягваць палітыку, якая рабілася пры Лукашэнку.

Як саюзьнік і дублёр А. Лукашэнкі выступае ў гэтай выбарчай кампаніі **С.Гайдукевіч**, які ўключаны ў такі сцэнар маскоўскімі палітэхнолягамі.

Намэнклятурнае ўтварэньне Ганчарык-Домаш пад шыльдай „адзіны кандыдат” ад гэтак званай „аб’яднанай апазыцыі” — ня ёсьць альтэрнатыва прамаскоўскай палітыцы А.Лукашэнкі. Галоўная мэта яго ўдзелу ў выбарчай кампаніі — здабыцьцё ўлады ў Беларусі з дапамогаю Масквы і пераразьмеркаваньне маёмасьці на карысьць сваіх гаспадароў. Відавочна, што „адзіны кандыдат” не зацікаўлены ў правядзеньні палітычных і эканамічных рэформаў на карысьць беларускага народу. Яму давядзецца спраўджаваць інтарэсы маскоўскіх фінансавых і палітычных куратароў ды беларускай былой камуна-савецкай намэнклятуры.

Камуністычна-савецкая намэнклятура сабе на службу падабрала палітыкаў, якія ў 1999 годзе адракліся ад нацыянальнай ідэі і адышлі ад нацыянальна-вызвольнай барацьбы ў вікаўскую „аб’яднаную дэмапазыцыю”. Ёй на ўслужэньне трапіла і частка нацыянальна сведамых людзей, падманутых псеўдадэмакратычнай фразэалёгіяй. Зараз увесь запас аргументаў яны ськіроўваюць на апраўданьне свайго пасьпешнага перамяшчэньня ў штаб кіраўніка „школы камунізму” У.Ганчарыка. І ў гэтую палітычную багну яны зацягваюць сваіх прыхільнікаў.

У гэтых умовах *Сойм Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ* заклікае грамадзянаў Беларусі ісьці на выбары 9 верасьня 2001 года. **Трэба ў першым і другім туры прагаласаваць супраць усіх асобаў, уключаных у бюлетэнь**. Тады ніхто ня будзе абраны і, паводле дзейнага выбарчага заканадаўства, на працягу трох месяцаў **мусяць адбыцца паўторныя выбары**. Узьнікнуць новыя ўмовы для выбараў, таму што Лукашэнка ў гэты пэрыяд (з 27 лістапада 2001 г.), па ягонаў канстытуцыі, траціць паўнамоцтвы. На паўторныя выбары будучь выстаўленыя новыя, беларускія кандыдаты.

Гэта правільнае і неабходнае дзеянне, у ім сутнасьць беларускага выбару. У гэтым — адстойваньне **Беларускай Незалежнасьці, Беларускага Адраджэньня**. Гэта забясьпечвае палітычную пэрспэктыву беларускай нацыі.

18 жніўня 2001 г.

(Сойм Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ)

ПАЛІТЫЧНАЯ ПАЗЫЦЫЯ

Аб агітацыі „супраць” на выбарах прэзыдэнта

(Пастанова)

Сойм Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ і Беларускага Народнага Фронту „Адраджэньне” апцньвае абставіны, што склаліся на выбарах прэзыдэнта Беларусі, як неспрыяльныя для будучыні краіны. Усе асобы, зарэгістраваныя кандыдатамі на прэзыдэнта, вызначаюцца прамаскоўскай арыентацыяй, адкрыта гэтую пазыцыю і свае сувязі з маскоўскімі кіруючымі палітыкамі дэманструюць і заяўляюць у розных

формах аб сумеснай палітыцы і залежнасьці Беларусі ад Расеі. Яны выкарыстоўваюць дзяжурную дэмагогію, абяцаньне стварыць умовы для беларускай культуры ды сымволікі — пусты гук, намэнклятурныя абяцанкі, якія ніколі не выконваліся.

Фактычна, беларусы ня маюць выбару, бо ўсе кандыдаты нацэлены на залежнасьць ад чужой дзяржавы і на падтрымку яе інтарэсаў у Беларусі.

Пэўныя дыпляматычныя і палітычныя групыкі імкнуцца зьмяніць Лукашэнку на больш ляяльнага да Захаду і больш паслухмянага і прадказальнага для Масквы прадстаўніка былой камуністычнай намэнклятуры.

Выбраньне на прэзыдэнта такога прадстаўніка былой камуністычнай намэнклятуры спарадзіла б пустыя ілюзіі ў грамадстве, а на справе — забясьпечыла б працяг маскоўскай каляніяльнай палітыкі на Беларусі і ў выніку — страту нацыянальнай маёмасьці, фінансавай сістэмы і дзяржаўнай незалежнасьці нашай краіны.

У сувязі з абставінамі, якія склаліся на выбарах прэзыдэнта Беларусі, Сойм пастанаўляе:

усім сябрам і арганізацыям *Партыі БНФ і Фронту*:

1. Прыняць удзел у агітацыйнай кампаніі супраць усіх прамаскоўскіх кандыдатаў у прэзыдэнта Беларусі, каб не дапусьціць іхняга абраньня, з гэтай стварэньня ўмоваў для паўторных выбараў прэзыдэнта.

2. Заклікаць выбаршчыкаў галасаваць супраць усіх кандыдатаў (у першым і другім туры), зьмешчаных у бюлетэні.

3. Наладзіць грамадзка-партыйны кантроль за галасаваньнем у першым і другім туры выбараў.

Арганізацыя агітацыйнай кампаніі „Супраць” і наладжаньне кантролю за галасаваньнем ускладаецца на кіраўніцтва *Партыі і Фронту і Управу Партыі БНФ*.

У выпадку, калі ў выніку выбараў будзе абвешчаны прэзыдэнтам грамадзянін Лукашэнка альбо любы прадстаўнік апаніруючай яму намэнклятуры (У. Ганчарык, С. Домаш), *Кансэрватыўна-Хрысьціянская Партыя — БНФ і Беларускай Народны Фронт „Адраджэньне”* адразу ж **становацца ў апазыцыю да новаабранай прэзыдэнцкай улады**, будучь адстойваць незалежнасьць Беларусі, змагацца супраць уцягваньня Беларусі ў склад Расеі.

18 жніўня 2001 г.

Менск

(Сойм Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ)

ЛІСТЫ ПРА ВЫБАРЫ

1. Бог, Беларусь, Незалежнасьць

(Вытрымкі)

...Цяпер найбольш блытаюць людзей так званая „незалежная” прэса і тыя асобы, якія выступаюць супраць Лукашэнкі, але згаджаюцца і калябаруюць з Масквой. Яны лётаюць у Маскву і просяць маскоўцаў: дапамажыце зьмяніць Лукашэнку, падтрымайце нас, мы будзем лепей вам служыць. Яны просяць у Масквы дапамогі. Але чым яны будучь зь ёй потым разьлічывацца? Такія „палітыкі-гандляры” прададуць Беларусь гэтак жа, як і Лукашэнка (яшчэ й хутчэй).

...Пазыцыі палітыкаў у беларускіх выбарах (падкрэсьліваю, у *выбарах*) вызначаюцца не па дачыньнях да Лукашэнкі, а па дачыньнях да „інтэграцыі” („саюзу”) з Расеяй. Трэба разумець, што ў дачыньнях да Лукашэнкі вырашаецца лёс прэзыдэнцкай улады. У дачыньнях да „інтэграцыі” з Расеяй **вырашаецца лёс беларускай нацыі**. Таму чалавек, які на прэзыдэнцкіх выбарах будзе змагацца з Лукашэнкам і адначасна выступаць за „інтэграцыю” з Расеяй, ня ёсьць альтэрнатывай Лукашэнкі, а толькі апанэнт-дублёр маскоўскай нэакаляніяльнай палітыкі.

Людзі, што супраць Лукашэнкі і за „інтэграцыю” з Расеяй, былі

нашымі саюзнікамі ў палітычнай барацьбе з рэжымам (бо ў барацьбе не існавала выбару). На прэзыдэнцкіх выбарах гэтыя людзі ў якасці кандыдатаў на прэзыдэнта Беларусі ўжо ня ёсць і ня могуць быць нашымі саюзнікамі. Гэта нашыя палітычныя праціўнікі, супраць якіх мы змагаемся за лёс Беларусі. Гэта ёсць закон палітыкі. **Выбар адбываецца на вышэйшай неабходнасці.**

...Я ўжо пісаў пра радыё „Лібэрці“. Ня майма наконт яго ілюзіяў. Хоць там ёсць яшчэ прыстойныя людзі і сьведамыя беларусы, але яны ўжо мала што вызначаюць і ў большай частцы, — гэта ўжо не адраджэнскае радыё. Людзі ў Беларусі, нацыянальна-вызвольная моладзь ужо даўно перараслі ягоны ўзровень. Не ўспрымайма ягоныя палавіністыя камэнтары палавіністых камэнтатараў як праўду ў апошняй інстанцыі. Некаторыя зь іх сьведама хлусяць, а некаторыя — не арыентуюцца.

Успомніце 1999 год, як радыё „Свабода“ адлюстроўвала палітычную афёру па зьнішчэньні *Беларускага Народнага Фронту* — так званы „праект Чыгир“. Успомніце, як экзальтавана, узахлёб, да самазбыцця хлусілі ў эфір некаторыя „прафэсійныя“ журналісты пра быццам бы мільёны прагаласаваўшых на „альтэрнатыўных“ выбарах прэзыдэнта, як узьвялічвалі „рэвалюцыю“ ў *Фронце*, як уздымалі ўгару вялікую „новую хвалю“, новых стодаляравых „палітыкаў“ і г.д. Дзе цяпер гэтая „хвала“ і гэтыя вялікія „новыя палітыкі“, і гэтыя журналісты са „Свабоды“?!

...Нас нічога не павінна бянэжыць, ніякая супраць нас пісаніна, ніякае друкаваньне, ніякая прапаганда, ніякі радыё-эфір. (Пра афіцыйнае радыё, тэлебачаньне і газэты я ўжо і не кажу.) Мы мусім разумець, што гэтак робіцца, незалежна ад нас. Мы мусім ацэньваць усё з пазыцыяў вышэйшасьці нашага разуменьня і спакойна рабіць сваю справу далей.

У беларусаў зьявілася рэальная магчымасьць дапамагчы самым сабе выйсці з заганныа каляніяльнага кола падзей. Мы ня маем права такую магчымасьць змарнаваць. На плечы кожнага з нас кладзецца вялікая нагрукка і вялікая адказнасьць, бо важыцца лёс Беларусі.

(24 чэрвеня 2001 г.)

2. Выбару няма

Прайшоў пэўны час ад заканчэньня збору подпісаў у выбарчай кампаніі, і сітуацыя, ня глядзячы на тое, што афіцыйна вынікі яшчэ не падведзеныя, ужо, практычна, вызначаная.*

Для Беларусі выбару няма. Альбо зноў прамаскоўскі Лукашэнка, альбо ягоныя прамаскоўскія намэнклятурныя супернікі (што можа стаць яшчэ горай).

Створана такое ж становішча, як у 1994 годзе. Толькі цяпер у беларускага грамадства ёсць вопыт сямігадовага ашуканства і прыніжэньня. Ці будзе зробленая з гэтага нармальная і паслядоўная выснова, — казаць яшчэ рана, улічваючы, што ўся так званая гэбоўска-вікаўская „дэмакратычная“ прапаганда штурхае беларусаў зноў паўтарыць памылку і зноў галасаваць за іншага маскоўскага калябаранта. Сітуацыя клясычна каляніяльная: выбары бяз выбару. Выбар марыянэткаі.

Як і ў 1994 годзе, *Беларускі Народны Фронт „Адраджэньне“* павінен заклікаць беларускіх выбаршчыкаў **ісьці на галасаваньне, каб выкрэсьліць усіх**. Гэта правільнае і неабходнае дзеяньне.

Выбарчая сітуацыя абмяркоўвалася 4-га жніўня на Паліткамітэце *Фронту* і *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ* у Варшаве. Паліткамітэт лічыць неабходным і прапануе прыняць менавіта такое, адзінае ў гэтай сітуацыі, пэрспэктыўнае для Беларусі рашэньне: перакрэсьліць пры галасаваньні ўвесь намэнклятурна-каляніяльны бюлетэн.

Аналізуючы дачыненні, намі асабліва была зьвернута ўвага на разбуральніцкую ролю **Ганса-Георга Віка**, які зьяўляецца куратарам нямецка-маскоўскага „другага варыянту“ (замена Лукашэнка на прамаскоўскую намэнклятурную фігуру) і асабліва — на падстаўную ролю М. Домаша. Ролю найбольш нікчэмную ў гэтай кампаніі,

прадугледжаную і адпаведным чынам падтрыманую Г. Вікам дзеля нэўтралізацыі беларускіх нацыянальна-вызвольных сілаў.

Сітуацыя наглядна ілюструе, у якое балота трапілі асобы, якія з 1999 года адышлі ад нацыянальна-вызвольнай барацьбы ў вікаўскую „аб’яднаную дэмапазыцыю“. Зараз увесь запас выдумкі яны накіроўваюць на прыдумваньне „канцэпцыяў“ і апраўданьне свайго становішча на службе ў намэнклятурнай „пялёркі“ ды працы на намэнклятурнага камуніста У. Ганчарыка (што з Масквы не вылазіць). І гэта яшчэ не фінал і, відаць, не мяжа такіх паводзінаў.

Цяпер кожнаму становішча відавочным, што нямецкая пазыцыя ў дачыненні да Беларусі на Захадзе ўзмацнілася, і Беларусь, фактычна, запрададзена. У Эўропе поўна заяваў, нібы напісаных пад нямецкую капірку, што, маўляў, „ня важна, каго выбяруць“, а важна, „як“ будучы выбіраць. А на пытаньне „як“, будзе адказваць Ганс Вік. Лукашэнка ведае, што калі ён акуратна правядзе фальсіфікацыю, то Вік яе не заўважыць, і Эўропа Лукашэнку прызнае.

Улічваючы нямецка-маскоўскі гешэфт, прапанаваная намі пазыцыя выкрэсьліваць абодвух іхных кандыдатаў ёсць для беларусаў адзіна пэрспэктыўная.

Верагоднасьць, што за вельмі кароткі тэрмін можна давесьці да грамадства нашу задачу і тое, што грамадства гатовае яе ўспрыняць, — невялікая, але яна ёсць.

Мы павінны памятаць, што палітычны працэс змаганьня за свабоду і незалежнасьць Беларусі ня скончыцца ў верасьні. Ён будзе працягвацца. І нават калі б нам не ўдалося цяпер пераканаць грамадства ня лезьці ў чарговы маскоўскі загон, то ў будучыні (і вельмі хутка) наша пазыцыя шматкроць павялічыць нашыя сілы.

Хвала тым, хто стаіць за свой народ!

(6 жніўня 2001 г.)

* Тое, што замест заплянаваных намі 150 тысячаў подпісаў (як меркавалася) мы сабралі толькі 104600 подпісаў, стала рашучым чыньнікам у адносінах да нас з боку афіцыйна (безапэляцыйна не рэгістрацыя) і вызначыла таксама нашу пасыўную рэакцыю ў адказ, на якой я асабіста настаю.

Бо мы ня можам у гэтых варунках прад’явіць прэтэнзіі з пазыцыі сілы. Нельга з такім „запасам“ пуськацца ў дробязныя высвятленьні і спрэчкі зь непрыхільнай і абсалютна некантралюемай уладай (выбарчымі камісіямі), ставіць сябе ў становішча малога і пакрыўджанага. Мы змарнавалі б час на пустое, нічога б не дамагліся і не прыдбалі б гонару.

Неразумныя, дробязныя паводзіны Л. Сініцына (а я не сумняваюся, што ён сабраў свае 110 тысячаў) ёсць выразная ілюстрацыя да маіх словаў. (І гэта ўлічваючы, што за „птушка“ Сініцын.)

Што датычыць нашых унутраных прычынаў „невякананьня намечанага пляну“ (150 тысячаў подпісаў), то да канца выбарчай кампаніі (у якой мы мусім удзельнічаць) высвятляць гэтае пытаньне і шукаць вінаватых нямэтазгодна і ня трэба. Пазьней мы яшчэ вернемся да яго і прааналізуем свае памылкі і пралікі.

3. Трэба рыхтаваць пайторныя выбары прэзыдэнта

У Беларусі пачаліся выбары прэзыдэнта. Гэта выбары ва ўмовах дыктатуры і антыбеларускіх дзеяньняў чужароднай улады.

Сітуацыя з кандыдатамі ў прэзыдэнты Беларусі выразна акрэсьлілася. Для беларусаў яна вельмі некарысная. **Як і ў 1994-м годзе, для беларусаў выбару няма.** Выбіраць няма каго, бо ўсе кандыдаты прамаскоўскай арыентацыі. Усе гатовыя падтрымліваць на Беларусі расейскую каляніяльную палітыку. Гэта былая камуністычна-гэбоўская намэнклятура, якая падзялілася на пары і супернічае паміж сабой. З аднаго боку Лукашэнка-Гайдукевіч, з другога — Ганчарык-Домаш. У выпадку выбараньня любога зь іх застаецца існаваць антынародны рэжым, яго ськіраванасьць на Расею і залежнасьць ад антыбеларускай палітыкі Масквы.

Такую самую камбінацыю прыдумалі беларусам у 1994-м годзе, калі ў другім туры выбараў прапанавалі выбіраць паміж Кебічам і Лукашэнкам (паміж чартом паленым і чартом смаленым). Беларусы і „выбралі“!

А трэ́ было перакрэсьліць абодвух.

Тады, 7 гадоў таму, я выступіў ад імя *Беларускага Народнага Фронту*

„Адраджэньне” са спэцыяльнай заявай, якая была зьмешчаная ў друку.

“У другі тур прайшлі А. Лукашэнка і В. Кебіч, — пісаў я тады. — Гэтыя кандыдаты належаць да аднаго палітычнага асяроддзя. Іх яднае нянавісьць да беларускага нацыянальнага адраджэньня, да незалежнага дзяржаўнага станаўленьня нашай нацыі, да рынкавага рэфарматарства, да беларускай культуры, да эўрапейскага шляху разьвіцьця Беларусі.

Іх разьядноўвае — барацьба за ўладу. Гэта барацьба падобных. Змагаючыся, яны апэлююць да народу.

Мае аднадумцы і я заклікаем не галасаваць на выбарах за гэтых кандыдатаў. Выбар аднаго зь іх стане працягам ганебных памылак і грамадзкага няшчасьця, прадаўжэньнем народнага самазубства. Галасаваньне за гэтых людзей ўвогуле траціць сэнс, бо выбару няма.” (Беларусь, — 1994, №414)

Што адбылося потым, гісторыя сьведчыць жорстка і вельмі выразна (так, як і было папярэджана). Я цытую тут гэтыя свае словы з поўным усьведамленьнем годнасьці, але не для таго, каб нейкага дакараць, а каб яшчэ раз нагадаць, што ў палітыцы заўсёды трэба тое рабіць, што трэба рабіць, а ня тое, што хочацца. Бо расплата можа быць вельмі суровай.

Цяпер, у 2001 годзе, беларусам нельга наступіць на тыя ж граблі, нельга зноў лезьці ў маскоўскую пастку.

Цяперака трэба выкрэсьліць усіх прамаскоўскіх кандыдатаў: і Лукашэнка, і Ганчарыка, і Домаша, і Гайдукевіча. Памятайма, што **і ў першым, і асабліва ў другім туры галасаваньня, трэба будзе перакрэсьліць усіх.**

Што мы дасягаем такім дзеяннем? Гэтым мы дасягаем таго, што ў верасьні ніхто ня будзе абраны на прэзыдэнта і праз тры месяцы мусяць адбыцца паўторныя выбары з новымі, беларускімі кандыдатамі.

Што гэта дасьць? Гэта дасьць рэальныя пэрспэктывы абраць сапраўды беларускага прэзыдэнта і скончыць з рэжымам.

Па-першае, Лукашэнка на паўторныя выбары вымушаны тады йсьці „аслабленым”, асобай, якая ня выйграла, маючы неабмежаваную ўладу.

Па-другое, Лукашэнка, які з 21 ліпеня 1999 года зьяўляецца нелегальным кіраўніком і ўзурпатарам улады перад народам, становіцца неўзабаве нелегітымным і перад самым сабой, і перад рэжымам, які ён стварыў, бо ў канцы лістапада канчаецца тэрмін ягоных паўнамоцтваў па ягонай канстытуцыі, якую ён прыдумаў са спадаром Абрамовічам. Месца кіраўніка краіны, згодна з гэтай канстытуцыяй, павінен часова заступіць старшыня Саўміна спадар Ярмошын.

Такім чынам ствараюцца новыя ўмовы для выбараў.

Па-трэцяе, за гэты час будзе выстаўлены новыя, беларускія кандыдаты, і грамадства набудзе пэўны вопыт, каб не ўспрымаць усур’ёз розную нафталінавую намэнклятуру, усялякія „пяцёркі”, „сямёркі”, „двойкі” ды „адзінкі” з членаў бора ЦК КПБ.

Я зьвяртаюся, перш за ўсё, да беларускай грамадзкай эліты і моладзі, бо ад эліты найперш залежыць, як будзе галасаваць электарат. Нельга жыць у стане пэрманэнтнага самаашуканства. Калі эліта зноў паўторыць памылку 1994 года, то псіхалогічна можа заламацца ўся нацыя. Бо паўторнае „выбраньне” Лукашэнка, якое прызнае Эўропа (а яна рыхтуецца прызнаць), стане фатальным для Беларусі.

Выбар жа намэнклятурнага „нелукашэнка” ў дадзеным раскладзе можа стаць у пэрспэктыве яшчэ горшым, чым электаральная катастрофа і выбар 1994-га года.

Эліта не павінна забываць, што за раскладам выбару прэзыдэнта, які створаны цяпер у Беларусі, стаяць агульныя нямецка-маскоўскія інтарэсы і рэальна адсутнічаюць інтарэсы беларускія.

Калі беларусы зноў выберуць каляніяльную крэатуру маскоўскай палітыкі (а іншых сярод кандыдатаў няма), то ў пэрспэктыве мы страцім нацыянальную маёмасьць, валюту і, як вынік, — дзяржаўную незалежнасьць. (Схема ўжо закладзеная рэжымам Лукашэнка.) Тады ўсе палітычныя і сьветапоглядныя разыходжаньні ў беларускім грамадстве ня будуць мець аніякага значэньня. Страціць усе. І страта будзе катастрофічнай і для тых, хто за Беларускаю мову і Беларускі сьцяг, і для

тых, хто супраць. Бо ў сэнсе нацыянальнага існаваньня народа ёсьць толькі адзін выбар: адна мова, адна краіна, адна незалежнасьць. Двух нацыянальных выбараў не бывае і не існуе, як не існуе двух жыцьцяў.

Выглядае, што гэтага, на жаль, ня ведае бальшыня цяперашняй эліты беларускага грамадства. І ў гэтым — крыніца ўсёй беларускай бяды.

Што датычыць моладзі, якая па прыродзе сваёй заўсёды жыве больш сэрцам, чым выгадай, то сэрца трэба адчыняць для Беларусі. Галасаваць трэба так, каб не было потым пакутліва сорамна, каб ня мучыла сумленьне, як тых, каму ў 1994-м годзе не хапіла элемэтарнага ўяўленьня і, каб не прапусьціць Кебіча, яны галасавалі за Лукашэнка.

Магчымыя чатыры варыянты разьвязкі на выбарах.

Першы варыянт: Лукашэнка фальсіфікуе, выйграе, і яго прызнае міжнародная супольнасьць.

Другі варыянт: выйграе намэнклятурны „нелукашэнка”, і яго прызнае міжнародная супольнасьць.

Трэці варыянт: Лукашэнка фальсіфікуе, выйграе, але Захад не прызнае выбары за справядлівыя.

Чыцьвёрты варыянт: не выйграе ніхто, і прызначаюцца паўторныя выбары.

Варыянты названьня на парадку небясьпечнасьці для Беларусі. Першы варыянт мы разглядаем як фатальны для ўсёй нацыі, які будзе суправаджацца шокавым стрэсам.

Другі варыянт — самазайчы для Беларусі, які будзе суправаджацца грамадзкім раслабленьнем, пустымі надзеямі і ілюзіямі пераменаў, хоць, у прыцыпе, не адбудзецца ніякіх пераменаў у галоўных аспектах эканамічнай, фінансавай, ваеннай, культурнай і ўвогуле — нацыянальнай палітыкі, ужо спраектаванай існуючым рэжымам. Ня будзе адменена нават лукашэнкаўская канстытуцыя — аснова рэжымнай сістэмы. Нэкаляніяльная акупацыя Беларусі, з прычыны ілюзіяў, псіхалогічнай і палітычнай разброенасьці грамадства, пойдзе хуткімі тэмпамі.

Трэці варыянт можна разглядаць як вельмі небясьпечны, але часовы і палітычна недаўгавечны. Бо застанецца нелегальнасьць вышэйшай улады, захавецца канфліктная раскладка сілаў, павялічыцца апаніруючая частка, узмоцніцца палітычны падзел у грамадстве, у сістэме ўлады і ў міжнародных дачыньнях. Узмоцніцца ўнутраная ізаляцыя Лукашэнка. Няўстойлівасьць такога рэжыму можа штурхнуць яго на экстрэмісцкія дзеянні супраць беларусаў, але можа таксама павялічыць шансы беларусаў на перамогу і перамены ў беларускіх інтарэсах.

Толькі чацьвёрты варыянт дае надзею і можа адчыніць пэрспэктыву для Беларусі. Яму не хапае, на жаль, належнага інфармацыйнага забесьпячэньня.

Інфармацыйнае поле ў асноўным занятае цяпер агітацыяй за Лукашэнка. Аднак найбольш падступная прапаганда вядзецца якраз вакол вікаўскага „другага варыянту” ў асяроддзі рускамоўнага так званага „незалежнага” друку і „дэмакратаў”.

Агітацыя за старую камуністычную намэнклятуру абгрунтоўваецца тут нібыта „неабходнасьцю” (?) пераходнай фігуры, нібыта прыймальнай для „ўсіх” (?). Намэнклятурны „нелукашэнка” правядзе, маўляў, дэмакратычныя парлямэнцкія выбары, і яны, „дэмакраты”, трапяць у парлямэнт (палату) і стануць на ўзроўні ўлады далей, крок за крокам, змагацца за дэмакратыю.

Гэтакімі вась „ідэямі” тлумяць мазгі беларускай моладзі.

Усе абяцаныя намэнклятуры — пусты гук. Пакуль старая савецкая намэнклятура будзе трымаць уладу ў Беларусі, яна ніколі не адмовіцца (нават часткова) ад мажарытарнай сістэмы, якая забясьпечвае ёй татальную перавагу на выбарах. І усё зробіць „дэмакратычна” (пад „віват” Захаду).

Цяперашнія „дэмакраты” — гэта камуніст С. Калякін (які адобрыў будаўніцтва дарогі праз Курапаты), генэрал П. Казлоўскі (які выганяў зь беларускага войска беларускіх афіцэраў), былы член бюро ЦК КПБ У. Ганчарык, былы старшыня Аблвыканкаму С. Домаш, былы

лукашэнкаўскі прэм'ер М. Чыгір (абвінавачаны ў карупцыі С. Антончыкам), былы лукашэнкаўскі міністар М. Марыніч, генэрал КГБ В. Кез і г.д. (уся былая камуністычна-гэбоўская намэнклятура) — сьвяткуюць „сьвята” „демократическаго единения”. „Мы павінны пабудаваць на Беларусі дэмакратычную дзяржаву”, — кажуць яны (С. Домаш).

Зусім нядаўна гэтыя ж самыя асобы будавалі „на Беларусі” „камунізм”, потым — „разьвіты сацыялізм”, потым — „перестройку”, затым — „інтэграцыю” разам з Лукашэнкам, цяпер зьбіраюцца будаваць „дэмакратыю” (абы ўлада!). І ўсё — „на Беларусі”. Але ніхто зь іх ніколі не будаваў, ня хоча і ня здольны будаваць саму Беларусь. Гэта супярэчыць іхняй псіхалёгіі.

Сэрвільная журналістыка „незалежных” мэдыяў пляскае ў ладкі гэтай „дэмакратыі” і робіць выгляд, што ня бачыць, што адбываецца. Праўда, адзін з усёй гэтай пішучай „роты” сарамліва заўважыў: „Напрыканцы хацелася б пажадаць нашым паважаным дэмакратам адну „дробязь” — перакласьці, нарэшце, на беларускую мову папярэдні слэган адзінага кандыдата „В единстве — сила”. (Але навошта? Можна, ня трэба? Так жа лепей. Памятаеце: „Партия и народ — едины”.)

Намэнклятура прыстасоўваецца, але не змяняецца. „Пагадненьне” між сабой, якое яны нядаўна падпісалі, складзена па ўсім штампам савецкай каляніяльнай вывучкі. Яны ўжо дзеляць ўладу, якой яшчэ не загарнулі (куча расьце). І толькі ў самым канцы паперкі (усё, які некалі) напісана адчэпнага пра культуру ды мову. Маўляў, „стварыць спрыяльныя ўмовы для разьвіцьця нацыянальнай культуры, мовы, традыцыяў і ўжываньня нацыянальнай, гістарычнай сымволікі беларускага народа”. (Маўляў, вяртаемся да Кебіча. Каза з дому — жыць лягчэй.) Дарэчы, так фармулююць, калі гавораць пра нацыянальныя мяншыні.

“Узяць курс на забесьпячэньне дынамічнага разьвіцьця эканомікі, — пішуць гэтыя „дэмакраты”, — на ўздым жыцьцёвага ўзроўню насельніцтва.” Як бачым, „курс” амаль ленынскі. Як гэта ўсё знаёма, гэтыя фразы і гэтая пустапарожнасьць. „Верной дорогой идете, товарищи!”

Пустыя абяцанкі намэнклятуры ня вартыя выедзенага яйка. Яны ніколі не выконваліся і ня будуць выконвацца. Бо ёсьць інтарэсы намэнклятуры. (Успомніце абяцанкі Кебіча, Лукашэнкі і г.д.) У Беларусі цяпер мы назіраем пад выглядам і пад шырмай дэмакратыі спробу вяртаньня „бурбонаў”. Бурбонаў старой камуністычнай (кебічаўскай) намэнклятуры.

Няўжо беларусы і цяпер ня ўбачаць, не зразумеюць, хто шчэміцца, хто хоча на іхных плячах вярнуцца ва ўладу, каб зноў павесіць народ „правільным курсам” у маскоўскую яму?!

У беларускага грамадства ёсьць дастатковы вопыт, каб разумець, што такое ўлада савецкай прамаскоўскай намэнклятуры, як яна дасягаецца, функцыянуе і ўтрымліваецца, якія могуць быць вынікі гэтай улады і наступствы для Беларусі. Гэта ўсім зразумела. Але трэба дзейнічаць. Дзейнічаць рашуча і разам. Адкінуць усю лукашэнкаўскую і ўсю „дэмакратычную” дэмагогію намэнклятуры. Бо, як кажа наша беларуская моладзь, **Беларусь — гэта сьвятое**.

Якім чынам можна засьцерагчыся цяпер (практычна, за тры тыдні да выбараў) ад дэмакратычнай дэмагогіі і ад ганебнага становішча, у якое зноў заганыюць беларусаў?

Мы можам супрацьпаставіць гэтаму нашу Беларускаю Салідарнасьць у абароне асноўных беларускіх каштоўнасьцяў: *мовы, незалежнасьці, нацыянальнай маёмасьці*. Усе беларусы, незалежна ад поглядаў і якіх бы там ні было прыхільнасьцяў, могуць салідарызавацца ў абароне асноўных здабыткаў нацыі. Гэта натуральна і ў гэтым наша нявыкарыстаная сіла.

Я звяртаюся да ўсіх грамадзянаў Беларусі, і перш за ўсё, да таго мільёна выбаршчыкаў-беларусаў, якія падтрымалі мяне на першых прэзыдэнцкіх выбарах у 1994 годзе, да ўсіх, хто падтрымлівае **Беларускі Народны Фронт „Адраджэньне”**, ягоную **Кансэрватыўна-**

Хрысьціянскую Партыю — БНФ і ўвесь **Беларускі Нацыянальна-Вызвольны Рух**. Зьвяртаюся з заклікам: **не галасуйце за Лукашэнку і за яго заплечніка С. Гайдукевіча. Не галасуйце за У. Ганчарыка і С. Домаша. Не галасуйце за прамаскоўскіх кандыдатаў намэнклятуры.**

І ў першым, і асабліва ў другім туры, выкрэсьлівайце ўсіх прамаскоўскіх кандыдатаў намэнклятуры, разам з Лукашэнкам! Выкрэсьлівайце ўсіх! Арыентуйцеся на паўторныя выбары з новымі, беларускімі кандыдатамі.

Усе пазычы, якія выяўленыя ў гэтай маёй заяве, абмеркаваныя на **Паліткамітэце Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ**, разам з кіраўніцтвам **Беларускага Народнага Фронту „Адраджэньне”** і прапанаваныя на **Сойм Народнага Фронту і Партыі БНФ**. Я не сумняваюся, што яны ўвойдуць як асноўныя палажэньні ў Праграму дзеяньняў усяго **Нацыянальна-Вызвольнага Руху** на пэрыяд палітычнай кампаніі па выбарах прэзыдэнта.

Мяркую, што, улічыўшы вопыт 1994 года, **Беларускі Народны Фронт „Адраджэньне”** і **Кансэрватыўна-Хрысьціянская Партыя — БНФ** менавіта цяпер, з пачаткам агітацыйнай кампаніі, павінны аб'явіць аб сваёй палітычнай апазыцыі да любога кандыдата намэнклятуры, у выпадку выбараньня яго на прэзыдэнта краіны.

Альтэрнатывай акупацыі, анэксіі, інтэграцыі, усім формам нэакаляніялізму і расейскага імперыялізму быў і зьяўляецца **Беларускі Народны Фронт „Адраджэньне”**, ягоная **Партыя** і ўвесь **адраджэнскі беларускі рух**. Змаганьне за Беларусь — гэта працэс, які не заканчваецца выбарамі прэзыдэнта. Беларуская альтэрнатыва ёсьць. І пакуль яна існуе, усіх беларусаў не ашукаюць.

Памятайма пра Беларусь! Тады не дапаможа Маскве ніякая здрада, ніякае намэнклятурнае прыстасаванства, ніякая дэмакратычная дэмагогія і ніякія хітрасьці нямецкай дыпляматыі. Жыла, жыве Беларусь, і будзе жыць!

(15 жніўня 2001 г.)

4. Выхад — паўторныя выбары

Беларусь, якая практычна пазбаўлена нацыянальна арыентаванай палітычнай эліты, нагадвае мне сьляпога, якога зламьсьнікі вядуць у бездань. Рай для нягоднікаў, замежных разьведкаў і сацыяльных палітэхнолягаў.

Перш чым загарнуць уладу ў Расеі, КГБ адпрацаваў варыянт рэжыму ў Беларусі. Цяпер выпрабавваюцца варыянты выбараў.

Пачынаючы з канца 1997 года, пасля спалучэньня інтарэсаў рускага КГБ і нямецкай разьведкі ды дыпляматыі ў Беларусі, гэты спэцтандэм стаў ці ні наймацнейшай сілай, здольнай рабіць кардынальны ўплыў на працэсы ў краіне.

“Праект Чыгір” і падпольныя выбары прэзыдэнта ў 1999 годзе, „Хартыя-97”, „перамоўны працэс” і „дыялёг”, „аб'яднаная дэмапазыцыя” (без беларускіх ідэяў адраджэньня), моладзевая арганізацыя „Зубр” і, нарэшце, „пяцёрка” намэнклятуры ды „адзіны” намэнклятурны кандыдат — усё гэта не абшлось без інспірацыяў тандэму нямецка-расейскіх спэцслужбаў і агентуры.

Стратэгічная задача „тандэма” — разбурыць беларускі незалежніцкі рух супраць каляніяльнай палітыкі Расеі, зьнішчыць беларускае нацыянальнае Адраджэньне (перш за ўсё — **Беларускі Народны Фронт**) і ўключыць Беларусь у сфэру дзяржаўнага кіраваньня Масквы, узамен за саступкі немцам (у пэрспэктыве) у былой Усходняй Прусіі (Калінінградзкая вобласць). Ні для немцаў, ні для расейцаў, ні для іхнага сумеснага капіталу, аб'яднанага ў канцэрн „Газпрам-Рургаз, не патрэбная „транзытная тэрыторыя” Беларусь і выплаты за транзыт.

Менавіта дзякуючы спэцыяльным стараньням з Усходу і з Захаду, быў аслаблены **Беларускі Народны Фронт**, рэанімаваная групоўка былой кебічаўскай намэнклятуры і, пад шырмай „дэмакратыі”, уведзеная ў палітычны расклад прэзыдэнцкіх выбараў (так званыя „пяцёркі”, „сямёркі”, „адзіны кандыдат” і г.д.). Ажыццёўлены прынцып „кіруемага канфлікту”, распрацаваны рускімі спэцслужбаў.

Я ўжо пісаў у папярэднім лісьце (*ад 15.08.2001г.*) пра магчымыя чатыры варыянты вынікаў выбараў. Найбольш небяспечныя для Беларусі першы і другі варыянты (калі прэзыдэнтам стаў бы Лукашэнка-Гайдукевіч ці Ганчарык-Домаш і калі б іх прызнала міжнародная супольнасць).

Нямецка-маскоўскі „гандэм” вядзе сваю палітыку, і, на першы погляд, здаецца, што Масква быццам бы не прырэчыць замене Лукашэнкі. Але гэта толькі здаецца, бо кожны трымае ў запасе сваю выгаду.

Відавочна таксама, што група Лукашэнкі адчула небяспеку і верагоднасьць здачы Лукашэнкі з боку Масквы, і таму праводзіць сваю „гульні” — жорсткую, цвёрдую, пасьялоўную, не зважаючы на законы і права, тыпова дыктатарскую.

Пасья нечакана лёгкага пазбаўленьня ад маёй кандыдатуры, быў перагледжаны ўвесь сцэнар выбараў. Акрамя С. Гайдукевіча, адкінулі ўсіх „запаснікоў”, дублёраў і паралельных стаўленікаў Масквы (нават Л. Сініцына і М. Марыніча), а С. Домаша, спэцыяльна падрыхтаванага для разбіцця нацыянальна-вызвольнага электарату, тут жа адвялі ўбок. (Потым яго, як службовую фігуру, хутчэй за ўсё ўвогуле выдаляць з „гульні”).

Зьнешне складваецца ўражаньне, што група Лукашэнкі, не зважаючы ні на якія правы і законы, дэманстратыўна, напралом хоча выйграць у першым туры. Лукашэнка кажа, што яму непатрэбнае прызнаньне Захаду, што ён будзе дружны з Пуціным, Хусэйнам ды Кадафі. У яго — свая кампанія. У выніку — пачынае здавацца, што ўсё набліжаецца да трэцяга варыянту (Лукашэнка „выіграе”, але Запад выбары не прызнае).

Па маіх назіраньнях, аднак, і па раскладцы кандыдатаў усё падрыхтавана якраз да першага варыянту (Лукашэнка „выіграе” і яго прызнае Эўропа). Для гэтага патрэбны другі тур.

Калі на гэта пойдучь, то можа здарыцца наступнае. Груба і нахабна скарыстаўшы адміністрацыйны рэсурс і фальсіфікацыі, у другі тур выходзіць пара Лукашэнка-Гайдукевіч.

Што ў гэтай сітуацыі будуць рабіць Ганс Вік, кебічаўскія „адзіныя” кандыдаты і ўся „дэмакратычная” камарылья, застаўшыся за баром? Лямантаваць? Чаго? Выбары ж прадаўжаюцца „дэмакратычна” і на „альтэрнатыўнай” аснове. Ці можа Ганс Вік захаце даказаць, што Ганчарык набраў больш галасоў за Гайдукевіча і што галасаваньне сфальсіфікавалі? („Ай-я-яй, нядобра крыўдзіць кандыдата Гайдукевіча,” — скажучь спадару Віку.) Зрэшты, Ганс Вік гэтага рабіць ня стане. І вядома, чаму.

Калі здарыцца другі тур, то як будуць паводзіць сябе вікаўскія назіральнікі за выбарамі? Што ім тады там назіраць і што рабіць? Стаць сьведкамі „справядлівага” выбараньня Лукашэнкі? Ці, можа, яны захочуць засьведчыць фальсіфікацыі і даказаць, што пакрыўдзілі дублёра Гайдукевіча? „Ды кіньце вы, — скажа дублёр Гайдукевіч, — я прэтэнзію ня маю, барацьба была часнай.”

Захаду нічога не застанеца, як прытрымлівацца ўсіх сваіх папярэдніх упартых заяваў аб прызнаньні Лукашэнкі ў выпадку „добрых” выбараў і — прызнаць Лукашэнку.

Тэхнічна гэта будзе значаць, што КГБ Расеі (які на справе — за Лукашэнку), дзейнічаючы ў маскоўска-нямецкім гандэме, абкруціў вакол пальца хаўрусніка Віка (што лічыў сябе найхітэйшым).

Для Беларусі — гэта будзе чарговая народная катастрофа, пасля чаго беларусам застанеца толькі праклясьці і здрадлівую Эўропу, і хітрую Маскву.

Можна не сумнявацца, што ў гэтай сітуацыі лібэральна-сацыялістычная Эўропа нас прадасьць, як прадала Чачэнію, як некалі ня раз прадала Польшчу, Чэхаславацкіну ды Аўстрыю.

Але ёсьць выхад са становішча. Ён залежыць ад беларусаў і прапанаваны ўжо *Беларускім Народным Фронтам „Адраджэньне”* і арганізацыямі *Беларускага Нацыянальна-Вызвольнага Руху*. **Трэба галасаваць супраць усіх кандыдатаў.** Вынікам дружнага галасаваньня супраць усіх (гэта значыць супраць абодвух у другім туры) павінны стаць **наўторныя выбары прэзыдэнта з новымі, беларускімі кандыдатамі.** (Адзначым, што 27 лістапада заканчваецца тэрмін Лукашэнкі па ягонай канстытуцыі. Узнікаюць новыя ўмовы выбараў.)

Гэта адзіны выратавальны варыянт для Беларусі і магчымасьць пазьбегнуць маскоўскай пасткі. Дарэчы, тады (пры галасаваньні супраць усіх кандыдатаў) зьявіцца і сэнс у працы назіральнікаў за выбарамі. Неабходна зьбіцца ад ачмуэрэньня кебічаўскімі зданямі і дэмакратычнай дэмагогіяй намэнклятурных рэваншыстаў.

Беларусь можна адвесьці ад палітычнае катастрофы. Беларусам трэба скарыстаць такую магчымасьць.

Зянон ПАЗЬНЯК
Старшыня Беларускага Народнага
Фронту „Адраджэньне”

25 жніўня 2001 г.

АНТЫЗАКОННЫЯ ДЗЕЯНЬНІ РЭЖЫМУ ЛУКАШЭНКІ ПАДЧАС ПРАВЯДЗЭНЬНЯ ПЕРАДВЫБАРЧАЙ КАМПАНІЎ Ў БЕЛАРУСІ

(Прэс-рэліз)

...З самага пачатку перадвыбарчага працэсу, з першага яго этапу — збору подпісаў грамадзянаў за прэтэндэнтаў у кандыдаты на пасаду прэзыдэнта, — рэжым Лукашэнкі цынічна парушае законы, стварае ўмовы, у якіх ёсьць немагчымымі свабоднае волевыяўленьне беларускага грамадства і дэмакратычны характар правядзеньня выбараў.

Рэжым стварае ў краіне атмасфэру страху і няпэўнасьці. Афіцыйная прапаганда, выкарыстоўваючы непадзельны кантроль над сродкамі масавай інфармацыі, разгарнула брудную кампанію хлусьні і дзынфармацыі грамадства. Галоўны ўдар ськіраваны на сп. Зянона Пазьняка — кандыдата ад *Беларускага Вызвольнага Руху*. Карыстаючыся ягонай адсутнасьцю і тым, што сп. З. Пазьняк ня можа зьявіцца ў суд, афіцыйная прапаганда выкарыстоўвае подлыя мэтады гёбельскаўскага стылю. Беларускае тэлебачаньне рэгулярна дэманструе псэўдадакумэнтальныя фільмы, дзе голас сп. Пазьняка накладзены на выявы нямецка-фашысцкіх акупантаў. Па тэлебачаньні, радыё і ў газэтах прапагандысты рэжыму сьцьвярджаюць, што сп. Пазьняк „раскошна жыве на амэрыканскія грошы за мяжой і прадае Беларусь Амэрыцы”. У дадатак беларускае тэлебачаньне рэгулярна перадае „інфармацыйныя ўстаноўкі”, палюхаючы грамадзянаў і заклікаючы не адчыняць дзьверы кватэраў ды не размаўляць з незнаёмымі. Такім чынам рэжым імкнецца ізаляваць людзей і не дапусьціць іхнага ўключэньня ў грамадзка-палітычны працэс.

Імя грамадзяніна Рэспублікі Беларусь Зянона Пазьняка ўнесена ў сьпісы памежнага кантролю з мэтай „ягонага затрыманьня пры спробе ўезду ў Беларусь”. На запыты камандуючаму памежнымі войскамі Беларусі, на якой падставе аддадзены такі загад, кіраўніцтва *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ* атрымала два адказы, якія абсалютна супярэчаць адзін аднаму. Да таго ж пракуратура Беларусі ўзбудзіла яшчэ ў чэрвені 1997 г. супраць сп. З. Пазьняка крымінальную справу па арт.71 Крымінальнага Кодэксу, фармулюючы беспадстаўныя, антызаконыя абвінавачваньні на падставе ягоных артыкулаў у газэтах „Лагона” і „Свабода”. Такія дзеянні ўладаў робяць праблематычным вытаньне сп. З. Пазьняка на радзіму.

Намесьнік старшыні *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ* сп. *Сяргей Папкоў*, які зьяўляецца кіраўніком ініцыятыўнай групы сп. З. Пазьняка, таксама падвяргаецца рэпрэсіям рэжыму. Сп. Папкоў ужо падчас кампаніі збору подпісаў быў асуджаны да штрафу ў 57 тысячаў рублёў за выданьне інфармацыйнага бюлетэню „Беларуская Салідарнасьць”. Асуджаны незаконна, таму што працягом быў складзены ў парушэньне заканадаўства.

Цэнтральная Выбарчая Камісія дапусьціла падмену палажэньня з арт. 61 Выбарчага Кодэксу Беларусі, карыстаючыся дазвалам „глумачэньня Закону”. У Законе напісана, што завярэньне подпісаў сямброў ініцыятыўнай групы праводзіць „...главы или заместители главы

районной администрации в городе, **на территории которых проводился сбор подписей...**” А ЦВК заменила гэгую пазыщю на палажэньне: „руководителя или заместителя руководителя и удостоверяется печатью того местного исполнительного и распорядительного органа, **на территории которого проживают избиратели, поставившие свои подписи в этом подписном листе**”. Такое „глумачэньне” зьяўляецца парушэньнем закону і мае на мэце ўсталяваньне парадку рэгістрацыі подпісаў, пры якім дзясяткі тысячаў грамадзянаў ня мелі магчымасьці падпісацца ў падтрымку прэтэндэнтаў.

Абапіраючыся на незаконную інструкцыю Цэнтральнай камісіі, кіраўнікі раённых выканаўчых камітэтаў не завяраюць подпісы і адсылаюць сяброў ініцыятыўнай групы па вёсках у сельскія саветы. Як правіла, у гэты перыяд старшыні сельвыканкамаў адсутнічаюць на працоўных месцах. Так, у выніку трохдзённых паездак па вёсках Менскага раёну, удалося заверыць на сёньняшні дзень толькі 10% подпісаў жыхароў населеных пунктаў Менскага раёну. Звычайныя, нададзеныя законам натарыяльныя функцыі былі пераўтвораныя ў спосаб дыскрымінацыі грамадзянаў.

Кіраўніцтва раённых выканкамаў арганізоўвае ўціск на сябраў ініцыятыўнай групы, а таксама на грамадзянаў, якія падпісаліся за З. Пазьняка, праз кіраўніцтва прадпрыемстваў і ўстановаў ідуць пагрозы звальненьня з працы. (Як прыклад, — даведка сп. М. Шпакава з г. Клімавічы Магілёўскай вобласці).

Да таго ж Цэнтральная Выбарчая Камісія надрукавала блянкі падпісных лістоў і пасьведчаньні зборшчыкаў подпісаў на расейскай мове, груба парушаючы беларускае заканадаўства і нацыянальныя правы беларусаў. Парадак запаўненьня, збору і рэгістрацыі подпісаў быў апублікаваны ЦВК толькі 25 чэрвеня 2001 г. (хаця кампанія збору подпісаў афіцыйна распачалася ўжо 21 чэрвеня). Такім чынам ЦВК арганізавала перашкоду працэсу збору подпісаў.

Цэнтральная і ўчастковыя камісіі былі ўтвораныя пры непасрэдным удзеле і пад камандай Лукашэнкі і яго атачэньня і, безумоўна, знаходзяцца пад ягоным поўным кантролем. Факт недапушчэньня ў склад выбарчых камісіяў прадстаўнікоў палітычных партыяў, як у нашай краіне, ня мае прэцэдэнту ў сучаснай практыцы краінаў дэмакратычнага сьвету.

26 чэрвеня 2001 г. Лукашэнка выдаў чарговы „прэзыдэнцкі дэкрэт” пад дэмагагічнай назвай „Аб абавязковым дэклараваньні прыбыткаў і маёмасьці кандыдата ў Прэзыдэнты Рэспублікі Беларусь, ягоных сваякоў, жонкі (мужа) і яе (яго) бацькоў і некаторых іншых захадах, накіраваных на правядзеньне адкрытых, свабодных і сумленных выбараў”. Парушэньнем усіх юрыдычных нормаў зьяўляецца сам факт прыняцьця такога дакуманту, калі выбарчая кампанія ў краіне ўжо пачалася. Па сутнасьці сваёй гэты „дэкрэт” Лукашэнкі ня мае юрыдычнай сілы і не прадугледжаны беларускім заканадаўствам. Да кандыдатаў (і што самае галоўнае, да іхных сем’яў) прад’яўляецца бессэнсоўны па сваёй складанасьці комплекс патрабаваньняў. У дэмакратычных краінах дэклараваньне прыбыткаў і маёмасьці патрабуецца толькі ад самога палітыка і кандыдата. Галоўнай мэтай „дэкрэту” ёсьць спроба пазбавіцца ад палітычных канкурэнтаў псеўдалегальнымі спосабам.

Антызаконныя дзеяньні рэжыму не дазваляюць прызнаваць выбары 9 верасьня 2001 г. у Беларусі дэмакратычнымі і адкрытымі.

27 ліпеня 2001г

(Кіраўніцтва Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ)

НАПАДЗЭНЬНІ

(Выбраныя факты)

20 чэрвеня ў Віцебску міліцыянт у цывільным, здалёк паказаўшы сваё пасьведчаньне **Уладзімеру Плейчанку**, загадаў яму тэрмінова сыйсьці ад „сіняга дому”, дзе спадар **Плейчанка** стаяў з інфармацыйным

плякатам. На плякаце былі пазначаны тыя месцы, дзе пасья 21 чэрвеня можна будзе паставіць свой подпіс за вылучэньне **Зянона Пазьняка** ў кандыдаты на прэзыдэнцкую пасаду.

Сп. **Плейчанка** адмовіўся выканаць гэткае патрабаваньне, але праз колькі хвілінаў на яго накінуліся трое мужчынаў у цывільным прафэсійнага выгляду і зьбілі. Заяву ў міліцыю, лічыць сп. **Плейчанка**, падаваць бязвынікова.

Ул. **Плейчанку** зьбівалі ў цэнтры Віцебску, на вачах у сотняў людзей.

* * *

22 чэрвеня ў Лідзе некалькі чалавек у цывільным напалі вечарам на **Віктара Аўгустына** — зборшчыка подпісаў з ініцыятыўнай групы падтрымкі Зянона Пазьняка. Бандыты жорстка зьбілі сп. **Аўгустына**, зламалі рэбры, нанеслі цяжкія цялесныя пашкоджаньні і ўцяклі.

Гэтак пачынаецца выбарчая кампанія ў рэжыме Лукашэнкі.

* * *

22 чэрвеня на Цэнтральнай плошчы ў Менску **Уладзімер Юхо** зьбіраў подпісы за вылучэньне кандыдатам у прэзыдэнты Зянона Пазьняка. Група міліцыянераў-амапаўцаў запатрабавала, каб Ул. **Юхо** перастаў зьбіраць подпісы і зышоў з плошчы. Пагражалі выклікаць „крумкач”.

Ул. **Юхо** прад’явіў пасьведчаньне сябра ініцыятыўнай групы, выдадзенае ЦВК і патлумачыў, што законам не абмежаваныя месцы збору подпісаў. Тады амапаўцы ўжылі сілу і пад прымусам выдалілі Ул. **Юхо** з плошчы.

* * *

4 ліпеня ў Менску здзейсьнены бандыцкі напад на сяброў ініцыятыўнай групы ў падтрымку Зянона Пазьняка **Веру Палоньнікаву** і **Тамару Жукаву**, якія зьбіралі подпісы ў доме №4 па вуліцы Кунцаўшчына. На іх напад ў кулакамі мужчына, які выскачыў з кватэры №211, і нанёс жанчынам цялесныя пашкоджаньні. У сп. **Палоньнікавай** сур’ёзная траўма нагі. Пацярпелыя зьвярнуліся ў міліцыю.

* * *

4 ліпеня ў Гомелі, у час збору подпісаў у падтрымку кандыдатуры Зянона Пазьняка, у студэнцкім інтэрнаце №3 Беларускага дзяржаўнага ўнівэрсітэту транспарта адбыўся напад на зборшчыцу подпісаў **Таццяну Раманенку**. На яе з лаянкай і кулакамі накінулася вахцёрка **Н. Волкава**, якая пры гэтым крычала, што ёсьць загад рэктара не дазваляць зьбіраць подпісы ў інтэрнаце.

Уражаная хамствам і рукапрыкладствам спадарыня **Раманенка** напісала скаргу ў пракуратуру, наведла міліцыю і зафіксавала пабоі.

* * *

4 ліпеня. У Гомелі перашкоды ініцыятыўнай групе ў падтрымку Зянона Пазьняка чыняцца з боку ўладаў на кожным кроку. Ва ўсе ўстановы аддадзены абсурдныя загады. Калі сябра ініцыятыўнай групы **Уладзімер Шыцікаў** зайшоў у студэнцкі інтэрнат Гомельскага палітэхнічнага ўнівэрсітэту, каб сабраць подпісы, яго адмовіліся прапусьціць, а камендант нават кінуўся адбіраць ад яго пасьведчаньне ЦВК аб зборы подпісаў.

* * *

5 ліпеня ў Гомелі нарад міліцыі спрабаваў выдаліць з Прывакзальнай плошчы сяброў ініцыятыўнай групы Зянона Пазьняка, якія зьбіралі там подпісы ў падтрымку ягонай кандыдатуры. Міліцыя запатрабавала ад **Уладзімера Старчанкі** і **Рэгіны Пяскоўскай** перастаць зьбіраць подпісы і пакінуць плошчу.

Зборшчыкі растлумачылі міліцыі закон і, не зважаючы на пагрозы, прадоўжылі сваю справу. Нарад адступіў.

9 ліпеня ў Гомелі адбыўся чарговы напад на зборшчыкаў подпісаў у падтрымку кандыдатуры Зянона Пазьняка. У доме №4 па вуліцы

Перамогі на сябраў *БНФ Таццяну Раманенка* і *Алесю Кацапаву* напалі трое п'яных савецкіх ветэранаў (двох жанчын і 70-гадовы мужчына). Яны зьневажалі зборшчыц, казалі, што іх трэба расстраляць, зачынілі ў пад'ездзе і патрабавалі іхняе сьмерці, клічучы падмогу. На падмогу ў справе „сьмерці” ніхто не прышоў, але прыехала міліцыя (нехта выклікаў), вызваліла зборшчыц і прапанавала ім паехаць у пастарунак, класыці пратакол ды даць справе ход. Спадарыні *Алеся* і *Таццяна* рашылі аднак, што трэба зьбіраць подпісы, а не хадзіць па судах і махнулі рукою на хуліганства.

А дарэмна. Калі ёсьць магчымасьць, трэба „вучыць” маскоўскую кліентуру (яна яшчэ, відаць, мала напілася беларускай крыві).

* * *

10 ліпеня ў Менску адбыўся напад на *Аляксандра Неруша*, які зьбіраў подпісы у падтрымку кандыдатуры Зянона Пазьняка. Каля 16-й гадзіны на яго напалі трое людзей у цывільным на скрыжаванні вуліц Сухараўскай і Шаранговіча. Яны спрабавалі паламаць столік, за якім сядзеў зборшчык подпісаў, і зьнішчыць блянкі з подпісамі. Калі на дапамогу *сп. Нерушу* кінуліся людзі, нападнікі зьбеглі. Выкліканы нарад міліцыі прыехаў надта позна.

* * *

Зафіксаваныя дзясяткі нападаў на людзей і чыненні перашкодаў ініцыятыўнай групе па збору подпісаў за кандыдатуру Зянона Пазьняка. Адзначаны таксама парушэнні закону і супрацьдзеянне іншым ініцыятыўным групам (акрамя групаў *А. Лукашэнка* і *С. Гайдукевіча*).

(Прэс-служба Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ)

УЛАДЗІМЕР ПЛЕШЧАНКА — ДА ВІЦЯБЛЯНАЎ

Зьвяртаюся ў першую чаргу да тых, хто займае актыўную грамадзянскую пазіцыю, хто стаіць за незалежнасць Беларусі.

Сёньня, напярэдадні вераснёўскіх выбараў Прэзідэнта, для нас, беларусаў, склаліся вельмі няпростыя абставіны. На першы погляд можа здавацца, што знойдзеныя рычагі ўздзеяння на Лукашэнку і нават вызначаны кандыдат, які стане яго галоўным апанэнтам. На палітычным полі засталася трое палітыкаў. Але іхная галоўная мэта — не барацьба за незалежнасць Беларускай дзяржавы, не адраджэнне Беларускай нацыі, а набыццё ці захаванне ўлады.

Казачь пра Лукашэнку ня буду. Сем гадоў усё наказалі.

Гайдукевіч у Беларусі грае ролю, як Жырыноўскі ў Расеі. Нават свае паводзіны перад выбаршчыкамі й мэтады дасягнення палітычных мэтаў ён пераймае ў таго.

Ганчарык — прадстаўнік былой беларускай партыйнай намэнклятуры, якая ніколі не была нацыянальнай і інтарэсы беларускай нацыі не адстойвала. Ён быў не апошнім чалавекам у партыйнай іерархіі ў час чарнобыльскай трагедыі, у часы жнівеньскага путчу 1991 г., у час прыходу да ўлады Лукашэнка, у часы ганебных рэфэрэндумаў 1995, 1996 гг. Мне асабіста добра вядомая яго дзейнасць як кіраўніка арганізацыі па абароне правоў працоўнага чалавека, калі кіруемыя ім прафсаюзы двойчы давалі згоду на незаконнае мае звальненне з працы ў сувязі са скарачэннем штатаў, а на самой справе — з-за маёй палітычнай дзейнасці. І двойчы, нават падудна Лукашэнку суды, мяне аднаўлялі на працы.

Былая савецкая, а тым больш партыйная, намэнклятура будзе адстойваць нацыянальны інтарэсы толькі пад ціскам палітычных сілаў, што стаяць на нацыянальнай аснове. І ня так ужо й важна, ёсьць ці не ў гэтых сілаў магчымасьць прыйсці да ўлады. Галоўнае, наколькі гэты ціск будзе моцным. Ён робіць намэнклятуру больш згаворлівай.

Такой сілай на час маючых адбыцца выбараў мог і павінен быў быць *Зянон Пазьняк*. Адзін ягоны ўдзел у выбарах у якасці кандыдата ў прэзідэнты ўжо рабіў немагчымым пакорліва пляць Беларусі ў рэчышчы расейскай палітыкі.

Але гэтага не адбылося. (І не без дапамогі тых, хто палічыў удзел Пазьняка ў выбарах перашкодай пазбавіцца ад Лукашэнка).

Лукашэнка цісьне на былую намэнклятуру, не дае ёй магчымасці так, як у Расеі, свабоднага доступу да маёмасці. Нават стаў садзіць у турмы. Але ж намэнклятура ў такім выпадку няхай навучыцца бараніць сама сябе. А яна вырашыла дзеля сваёй абароны ды набыцця ўлады выкарыстаць нацыянальна-патрыятычныя сілы.

Каб выключыць магчымасьць удзелу Пазьняка ў палітычным працэсе, практычна, супраць яго быў выстаўлены Сымон Домаш (намэнклятура). Зборшчыкам подпісаў за Домаша нават грошы плацілі. Калі ж аказалася, што ня можа ўдзельнічаць у выбарах Пазьняк, — то не спатрэбіўся й Домаш!

Што тыя сотня тысячаў даляраў і для Ўсходу, і для Захаду. Незалежная краіна Беларусь будзе для іх каштаваць значна болей. Адным паменшыцца прыбытак ад продажу нафты й газу, другім наадварот, — павялічыцца іх кошт, бо ў Беларусі будзе свой інтарэс.

Таней паклапаціцца аб абароне правоў адной асобы ці, скажам, нейкай групы, чым аб праве цэлага народу.

Амаль кожны народ у пэўныя часы меў добрых і дрэнных кіраўнікоў. Але ж дзеля пазбаўлення ад дрэннага нельга гандляваць краінай.

Сёньня ў нас практычна няма выбару, акрамя як не прызнаць гэтыя выбары. *Сьвядомаму беларусу 9 верасня галасаваць няма за каго!*

Выбары павінны быць праведзеныя без удзелу Лукашэнка, бяз страху, калі ты гаворыш па-беларуску і зьбіраеш за свайго кандыдата подпісы, быць абазваным фашыстоўцам ці амэрыканскім шпіёнам, альбо атрымліваць пагрозы аб хуткай расправе.

Магчымасьці не прызнаць гэтыя выбары ёсьць. Нават калі Лукашэнка абвесьціць сябе пераможцам.

Ня наша справа ўдзельнічаць у расейска-беларускай намэнклятурнай падкоўдравай валтузьні. Мы павінны адстойваць свой беларускі інтарэс. Наша задача была і раней, і сёньня, і заўтра ў час выбараў вылучаць і адстойваць нацыянальна сьвядомага, аддадзенага Беларусі прадстаўніка, а не шукаць паратунку ў намэнклятуры, ды яшчэ пад эгідай Расеі.

Для нас сёньня найбольш прыймальны лёзунг: „*Галасуем супраць усіх кандыдатаў прарасейскай каляніяльнай намэнклятуры! Мусяць быць паўторныя выбары з новымі кандыдатамі!*”

“Мы — за справядлівыя беларускія выбары!”

Уладзімер ПЛЕШЧАНКА

Ліпень-жнівень 2001 г.

ВЫБАРЫ Ў БЕЛАРУСІ: „БІЛІ Й КАТАВАЛІ”

18 жніўня *Сойм Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ і Беларускага Народнага Фронту „Адраджэньне”* разгледзеў пытаньне аб рэпрэсіях і грубых парушэннях правоў беларусаў і заканадаўства ў час так званай „выбарчай” кампаніі па выбарах прэзідэнта Беларусі. Сойм прыняў Пастанову і некалькі заяваў. У заяве пра рэпрэсіі адзначана, што „15 жніўня сёлета ўвечары ў Салігорску быў затрыманы міліцыяй *сп. Алег Борын*, сябра *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ*. Міліцыянты абшукалі яго і знайшлі агітацыйныя матэрыялы. *Сп. Борына* завезьлі ў пастарунак, пратрымалі там усю ноч. Калі ён запатрабаваў выклікаць адваката і праваабаронцу ды патэлефанаваць дадому, міліцыянт заявіў яго ў асобны пакой, выключылі сьвятло і зьбівалі, зьдэкліва кажучы пры гэтым: „Будет тебе и адвокат, и правозащитник”. У выніку катаваньняў *сп. Борын* атрымаў сур'ёзныя цялесныя пашкоджанні.

Ягоная жонка, якая шукала яго ўсю ноч, даведалася аб ягоным затрыманні толькі раніцай наступнага дня.

Зьверствы міліцыі ў дачыненні да грамадзяніна, які падчас перадвыбарчай кампаніі выкарыстоўвае сваё права на агітацыю, сьведчаць пра сапраўдны характар антынароднага, антыдэмакратычнага рэжыму Лукашэнкі.

Мы патрабуем узбуджэння крымінальнай справы ў адносінах да міліцыянтаў, якія катавалі *сп. Борына*.

17 жніўня ў цэнтры Віцебску *сп. Уладзімер Пleshчанка, Раман Салаўян, Барыс Хамайда* — сябры *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі—БНФ* — наладзілі пікеты з мэтай перадвыбарчай агітацыі (што не забараняецца дзейным заканадаўствам на пэрыяд перадвыбарчай кампаніі). Пікетуючы разгарнулі плякаты з заклікам браць удзел у галасаванні 9 верасня і галасаваць супраць усіх кандыдатаў, каб наладзіць паўторныя выбары. Міліцыя затрымала пікетуючаў і завезла іх у пастарунак, дзе быў складзены пратакол „за правядзеньне несанкцыянаванага пікету”.

Падзеі паказваюць, што Лукашэнка даў загад на сілавое задушэнне сваіх рэальных апанэнтаў, актывістаў *Нацыянальна-Вызвольнага Руху*.

У такіх умовах нельга прызнаваць выбары ў Беларусі свабоднымі і справядлівым.

ГЕРАІЧНЫ ЎЧЫНАК АНДРЭЯ КАПОРЫКАВА

Напачатку інфармацыя. 20 ліпеня ў дзень адкрыцця лукашэнкаўскага прапагандава-эстраднага фэстывалю „славянскі базар” у Віцебску ў канцы канцэрту (калі артысты выйшлі на сцэну на паклон) да сцэны з букетам ружаў падышоў малады хлопец. Ён кінуп ружы глядачам, узяў *Беларускі Бел-Чырвона-Белы Сьцяг* і голасна выкрыкнуў: „Жыве Беларусь! Хай Бог нам дапаможа!” Пры гэтым юнак раскідаў бел-чырвона-белыя ўлёткі.

На канцэрце ў амфітэатры прысутнічаў Лукашэнка са сваёй камарыльляй і некалькі тысячаў падабраных глядачоў з вертыкалі, афіцыйных устаноў, „лукамола” і г.д.

На юнака адразу накінуліся два тыпы з прэзыдэнцкай аховы і пачалі біць. Потым падскочылі яшчэ пяцёх, і ўсемярох яны пачалі мясіць юнака кулакамі, нагамі ды палкамі. Увесь час, пакуль яго зьбівалі, юнак крычаў: „Жыве Беларусь!” і „Дапаможа нам Бог!”. Аж пакуль ня страціў прытомнасць.

Тады лукашэнкаўскія грамілы вывалаклі непрытомнага хлопца з амфітэатру, цягнучы за ногі па зямлі. Ачнуўся ён на асфальце за амфітэатрам у акружэнні ахоўнікаў і міліцыянтаў. Тыя, заўважыўшы, што ён ачнуўся, зноў пачалі яго зьбіваць. Потым паднялі, паклалі тварам на міліцэйскую машыну і яшчэ нейкі час мэтадычна зьбівалі, пакуль хлопец не перастаў варушыцца.

Затым юнака адвезлі ў Кастрычніцкі РАУС, дзе зноў зьбівалі. Потым, калі хлопец ачнуўся, яму ўчынілі тры допыты ў прысутнасці высокага міліцэйскага начальства, склалі два пратаколы „аб хуліганстве” і аб выкарыстанні „недазволенай символікі”. У чатыры гадзіны раніцы хлопца адпусцілі да суду.

* * *

Завуць гераічнага юнака, які ахвяраваў сабой дзеля Беларускага Сьцяга, *Андрэй Капорыкаў*. Ён сябра *Маладога Фронту*, мае 21 год, выпускнік Віцебскай Мастацкай вучэльні.

Учынак Андрэя ўражае. Гэта геройскі ўчынак. Побач з Міронам і дзясяткамі іншых маладых беларусаў, Андрэй сапраўдны герой *Беларускага Бел-Чырвона-Белага Сьцяга*. Яго подзьвіг паказаў веліч

лепшай беларускай моладзі і адначасна рэзка высветліў нізасць рэжыму нікчэмнасцяў, здраднікаў і халуёў.

Карціна атачэння, на фоне якой адбыўся гераічны ўчынак Андрэя, — шакуе. Перад сцэнай сем лукашэнкаўскіх гарылаў зьбіваюць юнака на вачах Лукашэнкі, шматлікай рэспэктабельнай публікі і „мастацкай інтэлігенцыі” — артыстаў базарнага шоў. І ўсе глядзяць, і ўсе маўчаць. Некаторыя нават паўставалі з месцаў, каб лепей бачыць.

Зразумела, што Лукашэнка не такога ўзроўню чалавек, якому б магло прыйсці ў галаву (ужо не кажу пра сэрца) загадаць спыніць пабіцьцё. Тут усё зразумела. Але артысты, глядачы...

Вось вам і пэўны зрэд пэўнага грамадства. Вось вам і мадэль паводзінаў.

Зрэшты, у амфітэатры сабралася адна масьць і адна якасьць людзей. Таму мы не абагульняем. Высновы нашы маюць сьцісла канкрэтны адрас. Тыя, хто там былі, і не маглі па-іншаму ўспрыняць подзьвіг Андрэя Капорыкава.

* * *

10 жніўня судовы працэс над Андрэем Капорыкавым доўжыўся ўсяго адну гадзіну. Гэбісты і ўлада зразумелі, што лепш спусьціць гэты суд хуценька і непрыкметна, каб не прыцягнуць увагі да гераізму маладога беларуса і каб ніхто не даведаўся, як паводзіў сябе рэжым. У гэтай справе якраз яны (гарылы і міліцыянты) павінны сядзець на лаве падсудных.

Таму суддзя *Эдуард Казлоў*, блытаючыся, пасьпешна прысудзіў Андрэю штраф у памеры аднаго мінімальнага заробку (7,5 тысячаў рублёў

Беларускія сьцягі на фоне камуністычнай намэжкітуры. 1989 г., люты. Масавы мітынг БНФ на Менскім стадыёне “Дынама”; 40 тысячаў удзельнікаў. (Фота Ул. Кармілікіна)

альбо 5 дзяляраў ЗША) і пастараўся скончыць судовую камедыю. Ён не захачеў ні паклікаць сьведкаў, ні глядзець відэазапіс, бо разумеў, што падсудны і яго абаронца могуць зажадаць, каб прыцягнулі да адказнасці „гарылаў” і ўсіх тых, хто беспадстаўна і па-зверску зьбіваў юнака, прычыніў яму цяжкія цялесныя пашкоджанні ды расстройтва здароўя.

Андрэй ня стаў разьменьвацца на парахункі з „гарыламі”. Якія тут законы, якое там права.

„Маёй мэтай, — сказаў ён на судзе, — было зрабіць гэты ўчынак дзеля таго, каб усе людзі ўбачылі, што жыве наш Беларускі Сьцяг, што ён ёсьць, быў і будзе на нашай Бацькаўшчыне.”

*Мар'ян ВАНЬКЕВІЧ,
Валеры БУЙВАЛ*

ЖЫЦЦЁ БЕЛАРУСКАГА СЬЦЯГА

(Травень-ліпень 2001. Фрагмэнты хронікі)

„**Горад — наш**”. 11-13 траўня сябры *Маладога Фронту* адзначылі 6-ю гадавіну незаконнага „чорнага рэфэрэндуму” (14 траўня 1995 г., у выніку якога была зьмененая дзяржаўная сымволіка). Дзясяткі беларускіх *Бел-Чырвона-Белых сьцягоў* былі вывешаныя ў самых людных месцах у 20-ці гарадах Беларусі. Акцыя называлася „Горад — наш”.

Большасьць *Бел-Чырвона-Белых сьцягоў* была вывешана ў Менску. На вышынних будынках праспэкта Скарыны, вуліцаў Багдановіча і Варшавэні, ва Ўруччы, Вясьнянцы, Зялёным Лузе. Сьцягі луналі больш паўсутак.

У мікрараёнах Малінаўка, Серабранка, Усход беларускія сьцягі былі відаць яшчэ 14-га траўня.

Гэтакія ж акцыі адбыліся ў *Горадні, Магілёве, Берасьці, Пінску, Слуцку, Рэчыцы, Стоўбцах, Заслаўі, Салігорску, Сьветлагорску, Крычаве* ды іншых гарадах Беларусі.

У *Віцебску* (акрамя вывешваньня нацыянальных сьцягоў уначы) больш за 10 хлопцаў і дзяўчат сабраліся на плошчы Перамогі ды прымацавалі на даху грамадзкай прыбяральні чырвона-зялёны лукашысцкі сьцяг з партрэтам Лукашэнкі, які вісеў больш за гадзіну, пакуль яго не зьнялі міліцыянты.

„Вертыкальныя” ўлады пасыўна рэагавалі на дзейнасьць маладафронтаўцаў. Ва ўсіх гарадах, дзе прайшла акцыя „Горад — наш” не было ніводнага затрыманага.

* * *

Брыгадзір Каханчык. 30 верасьня 1999 г. брыгадзір чыгуначнай станцыі Баравуха пад Полацкам *Анатоль Каханчык* намаляваў на адным з прыстанцыйных будынкаў вялізны *Бел-Чырвона-Белы Сьцяг*. Намаляваў па ўсіх правілах манумэнтальнага жыванісу, алейнаю фарбаю. Пасажыры цягнікоў, пабачыўшы сьцяг, кожны раз махалі рукамі з вагонных вокнаў.

У адрозьненне ад пасажыраў, тутэйшае чыгуначнае „вертыкальнае” кіраўніцтва адразу выявіла незадавальненьне і стала патрабаваць ад брыгадзіра, каб той зафарбаваў палітычна небясьпечныя колеры.

Баравуху з тае пары наведалі шмат якія начальнікі, у тым ліку і са сталіцы. І ўсе яны патрабавалі прыняць з вачэй Беларускі сьцяг. Па сьведчаньні сп. Каханчыка, яму і ягоным сябрам даводзілася нават пільнаваць сярод ночы, каб хто не запэчкаў выявы нацыянальнай сьвятынкі.

Усё цягнулася да пары, пакуль ў Віцебскім аддзяленьні беларускай чыгункі не зьмяніўся кіраўнік. Ім стаў нейкі **Паховкін**. Гэты, каб выслушыцца, пачаў ажно зямлю рыць. Сьцяг зафарбавалі. Праўда, ненадоўга. Кажуць, у Баравусе рыхтуецца нешта нязвыклае.

* * *

Жодзіна. У Жодзіна з 27 па 28 чэрвеня *Малады Фронт*, разам з маладзёвай арганізацыяй *Ліцьвіны* вывесілі велізарны *Бел-Чырвона-Белы Сьцяг* на дроце паміж двума 12-павярховымі дамамі. Міліцыя на вачах шматлікіх цікаўных дзьве гадзіны намагалася зьняць Сьцяг пры дапамозе пажарнай машыны. Але нічога не атрымалася.

Тады ў справу ўлучыліся камунальнікі і дратамі зь вялікімі цяжкасьцямі за пяць хвілінаў да прыезду Лукашэнкі ў Жодзіна сарвалі *Беларускі Хрыстовы Сьцяг*.

І хто б калі падумаў, што людзі такое зноў будуць рабіць.

* * *

Гомель. Восем паветраных шароў, напоўненых геліем, падымалі ўгару палотнішча нацыянальнага *Бел-Чырвона-Белага Сьцягу*. *Людзьміла Патароча* ў атачэньні сямброў *Маладога Фронту* нейкі час трымала ў руках тонкую жылку, прывязаную да шароў, і толькі на сярэдзіне пляцу, калі паказалася міліцэйская машына, Людзьміла, пад воплескі адпусьціла шары з нацыянальным сьцягам у неба.

Так маладыя гамельчукі адзначылі *Дзень Дэлярацыі пра незалежнасьць*.

* * *

Малады Фронт. *Малады Фронт*, паводле сваёй традыцыі, правёў у Менску ў ноч з 26 на 27 ліпеня акцыю „Горад — наш!” Гэтым разам маладафронтаўцы вывесілі *Бел-Чырвона-Белы сьцягі* на будынках, дзе месцяцца штабы прэтэндэнтаў на прэзыдэнта (*Зянона Пазьняка, Уладзімера Ганчарыка, Сямёна Домаша*), на вуліцы Варшавэні й на праспэктах Машэрава й Францішка Скарыны.

* * *

Мірон. У цэнтры Берасьця 27 ліпеня на праспэктэ Машэрава і на вуліцы Савецкай былі ўзнятыя вялікія *Бел-Чырвона-Белы сьцягі*. Гэта зрабіў знакаміты *Мірон*, які вырашыў так павіншаваць берасьцейцаў з гадавінай прыняцьця Дэлярацыі аб суверэнітэце Беларусі.

(Эфір)

ХРОНІКА ПАРУШЭННЯЎ ПРАВОЎ БЕЛАРУСАЎ

КРАСАВІК (працяг)

9 красавіка. **Мікола Савіцкі**, прафэсар, сябра *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ*. *Фашызм у тралейбусе*. „9 красавіка ў тралейбусе, у якім я ехаў, энэргічна ўвайшлі дзьве жанчыны ў суправаджэньні міліцыянтаў і пачалі правяраць квіткі. Я зьвярнуўся да кантралёраў па-беларуску, спытаў, які ім прауецца пад аховай дубінак? У адказ пачуў — „бэнэфавец!” Другая абазвала мяне паліцаем і фашыстам. Усёй камандай пачалі спаборніцтва паміж сабой на больш моцнае зьневажэньне мяне як беларуса па моўнай прыкмеце. На маю адмову выйсьці з салёну міліцыянт схопіў мяне за куртку, на якой я нашу *Бел-Чырвона-Белы сьцяжок*, і нанёс мне некалькі прафэсійных удараў.

Што гэта? Я жыву на сьвеце 68 год, бачыў гвалт нямецкіх фашыстаў. Перажыў страшную блякаду 1943 года на Ўшаччыне (цяпер у Расеі тое ж самае называецца „зачістка”). І вось цяпер... Што робіцца на нашай зямлі?”

9 красавіка, *Віцебск*. Сябра *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ* *Уладзімера Плешчанку* затрымалі на вуліцы супрацоўнікі Кастрычніцкага РАУС. У пастарунку на яго склалі пратакол за арганізацыю несанкцыянаванага мітыngu, які адбыўся 25 Сакавіка ў Віцебску на плошчы Волі. Спадар Плешчанка падпісваць пратакол адмовіўся.

У гэты ж дзень на віцебскім аўтарынку быў затрыманы сябра *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ* *Пётра Сырапеня*. Ён раздаваў улёткі „*Беларуская Салідарнасьць*” сваім сябрам. Гэта было заўважана тамтэйшым ахоўнікам, і ягоны рапарт стаўся падставай для затрыманьня і складаньня пратаколу, дзе напісалі: „распаўсюджваў улёткі, якія накіраваныя на падрыў канстытуцыйнага ладу”.

11 красавіка, *Менск*. Супрацоўнікі службы бяспекі Лукашэнкі затрымалі непаўнагадовых *Дзяніса Налібока і Івана Тамаішвіча*. Іх даставілі ў пастарунак, склалі пратаколы за распаўсюджваньне незарэгістраванай друкаванай прадукцыі.

Хлопцы раздавалі гумарыстычнае „Пасланьне беларускаму народу прэзыдэнта нацыянальна-алімпійскага камітэту ўсіх славянаў”, у якім адзначалася, што за 7 гадоў прэзыдэнцтва мала што ўдалося зрабіць, бо „прэзыдэнту замянае мой уласны народ. Мой народ не апраўдаў майго даверу, і ў мяне няма даверу да гэтага народу”, — напісана ў „пасланьні”.

11 красавіка завершыўся разгляд адміністрацыйнай справы ў судзе Цэнтральнага раёну Гомеля. Прадстаўнікі міліцыі абвінавачвалі намесніка старшыні Беларускага Народнага Фронту „Адраджэньне” і Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ сп. **Уладзімера Старчанку** і сябра Партыі спн. **Алесь Кацапава** ў арганізацыі несанкцыянаванага пікету ў цэнтры Гомеля на Дзень Незалежнасьці. Абвінавачваемыя заявілі, што святавалі галоўнае нацыянальнае свята разам зь іншымі грамадзянамі Беларусі, і гэта ёсьць іхнае чалавечае і грамадзянскае права. Судзьця **Яраслаў Парэмскі** вынес жорсткі прысуд — штраф у памеры 200 тысячаў рублёў кожнаму з абвінавачаных. Нагадаем, што за ўдзел у святаваньні Дня Незалежнасьці сп. **Юры Бельнікі**, выконваючы абавязкі старшыні Беларускага Народнага Фронту „Адраджэньне” і Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ у Беларусі, быў асуджаны на 15 сутак арышту.

13 красавіка, Пінск. Студэнта 4-га курсу Пінскага філіялу Інстытута Кіраваньня і прадпрымальніцтва **Вадзіма Макеева** выключылі з інстытута за беларускую дзейнасьць (Загад рэктара №124). Фармальнай прычынай названы пропуск заняткаў. Раней В.Макеева Рэктарат інстытута пагражаў выключыць за нашэньне беларускай вышыванай кашулі (гл. „Веларускія Ведамасьці”, — 2000, №6/29) Цяпер спраўдзілі пагрозу. Дырэктар Пінскай філіі інстытута **Валеры Савінаў** пацьвердзіў, што вучыцца Вадзім добра і адлічэньне з вучобай не зьвязана.

17 красавіка, Віцебск. За распаўсюджаньне бюлетэня „**Беларуская Салідарнасьць**” са зваротам **Янона Пазьняка** затрымалі сяброў **Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ Уладзімера Плешчанку** і **Барыса Хамайду**.

18 красавіка. А 22-й гадзіне сябры **Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ Валлянцін Герасімовіч** і **Павел Сіняк** вярталіся дадому ў цэнтры Менску. Іх спынілі два патрульныя міліцыянты: прапаршчык **Ігар Лабковіч** і малодшы сяржант **Юры Ушкар**. Адразу было зразумела, што абодва „вартавыя парадку” знаходзяцца ў стане алькагольнага ап’яньня. Міліцыянты запатрабавалі прад’явіць дакуманты. У сп.Сіняка дакумантаў не было і яго адпусьцілі. А прад’яўлены сп.Герасімовічам дакумант забралі і павялі яго ў апорны пункт (бліскучая лёгіка!). Па дарозе ў цёмным месцы міліцыянты груба абшукалі затрыманага і забралі ўсе грошы, якія ён меў пры сабе. А калі знайшлі партыйныя выданьні і артыкулы **Янона Пазьняка**, то закрывалі: „Ага, дык ты яшчэ й бэнээфавец!” Завялі ў апорны пункт, але дзяжурны міліцыянт адмовіўся складаць пратакол, заявіўшы, што няма складу правапарушэньня. Сп.Герасімовіча пратрымалі ў пастарунку 2 гадзіны і адпусьцілі, але скрадзеныя грошы не вярнулі.

Гэты факт яркава сьведчыць аб тым, што міліцыя паступова становіцца антыграмадзкай сілай, якая выкарыстоўвае крымінальныя мэтады. Якая можа быць барацьба са злачыннасьцю, калі ў цэнтры сталіцы п’яныя патрульныя міліцыянты рабуюць грамадзянаў?!

21 красавіка, Віцебск. Штраф 150 мінімальнага заробкаў прысудзіла судзьця **Сьвятлана Туфан** сябру **Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ Уладзімеру Плешчанку**.

Амаль штодня ён распаўсюджаў партыйную літаратуру ў цэнтры Віцебску. Гэтая доўгатэрміновая акцыя раздражняе гарадзкія ўлады. Судовы прысуд **Сьвятлана Туфан** узгадняла зь Віцебскім гарвыканкамам. Пра гэта памочнік судзі сказаў асабіста У.Плешчанку.

Судовае паседжаньне пераносілася 8 разоў. На ім разглядаліся адразу 9 пратаколаў пра затрыманьні сп. Плешчанкі на працягу апошняга месяца.

Абвясціць прысуд падсуднаму С.Туфан не зьявілася (не хапіла духу) і прыслала сакратарку. Гэткая непавага глыбока абурыла спадара

Плешчанку, які, па ягоных словах, і без таго шмат страціў часу на безвыніковыя паходы ў суд і сядзеньні ў кабінэтах. Таму, пазнаёміўшыся з рашэньнем судзі, ён ізноў ськіраваўся ў цэнтар Віцебску распаўсюджаць фронтаўскую літаратуру.

24 красавіка, Менск. Група моладзі правяла ў Менску ў парку Горкага тэатралізаваную акцыю „Канчатковы дыягназ галоўнаму пацыенту”. Увечары там сабралася каля 2-х тысячаў чалавек. Галоўнымі дзеючымі асобамі перформансу былі фігуры ў масках з тварам Лукашэнкі („галоўны пацыент”) і „псіхіятары” ў белых халатах. Міліцыянты і асобы ў цывільным затрымлівалі ўдзельнікаў акцыі. Падчас затрыманьняў вызначыўся афіцэр міліцыі **Уладзімер Новікаў**, які біў галавой аб сьцяну затрыманую **Кацярыну Шабан**, ад чаго яна згубіла прытомнасьць. Лекары зафіксавалі ў яе страснасьць мазгоў. Яна накіравала на Новікава скаргу, і той павінен адказваць за сваё злачынства.

Глыбока ўначы непаўнагадовых і некаторых дарослых з затрыманых адпусьцілі. А пад раніцу 16-ць затрыманых даставілі ў спэцпрыёмнік-размеркавальнік на вул. Акрэсьціна, дзе яны адседзелі па 3-4 сутак. Асуджаныя судамі ўдзельнікі акцыі: **Сяргей П’яных** — 10 сутак адміністрацыйнага арышту; **Ірына Тоўсёўкі, Дар’я Раткевіч, Намік Ахадаў, Уладзімер Драздоў, Андрэй Канстанцінаў, Яраслаў Сьцешык, Раман Карповіч, Аляксандар Боган** — усе да 3 сутак арышту; **Дзмітрый Арышкевіч, Антон Сяляўка** — штраф у памеры 20 мін. заробкаў; **Пятро Садоўскі, Вольга Бурая, Наста Чэрнік, Тацьцяна Кучко, Алесь Апаніч, Кірыла Фідэльман, Віталь Струй, Кацярына Шабан, Зьміцер Іваненка, Сьвятлана Данілава, Ірына Паўлючэнка, Андрэй Крыўко, Тацьцяна Марозава** — папярэджаньні.

25 красавіка ў Менску быў здзейсьнены напад на сябра **Сойму Беларускага Народнага Фронту „Адраджэньне” і Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ спадара Генадзя Банкевіча**. А 23³⁰ ля ягонага дому на яго напалі трое неведомых, нанеслі некалькі ўдараў па галаве так, што ён упаў. Скралі сумку, дзе былі асабістыя і партыйныя дакуманты, а таксама пэнсія (сп.Банкевічу 70 гадоў).

За апошні час гэта ўжо ня першы напад на сяброў Партыі. Крыміналізацыя грамадзтва і бездапаможнасьць уладаў, прыярытэтам якіх зьяўляецца барацьба зь мірнымі пратэстамі беларускіх патрыётаў, становіцца галоўнай прыкметай часу.

25 красавіка, Менск. Патруль Дзяржаўтаінспэкцыі затрымаў уначы сябраў **Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ мужа і жонку Рабянковых** у часе расклеиваньня абвештак з заклікам прыняць удзел у жалобным шэсьці „**Чарнобыльскі Шлях**”. Складзены пратакол, рытуецца пазва ў суд (нягледзячы на тое, што ў іхных дзеяньнях поўнасьцю адсутнічае якое-небудзь парушэньне закону).

25 красавіка, Менск. Па вуліцы Маякоўскага 2 гадзіны быў паралізаваны рух транспарту. Работніцы Камвольнага камбінату перагародзілі вуліцу ў час стихійнай акцыі пратэсту, патрабуючы выплаты заробкаў. Утварыўся кілямэтровы аўтамабільны затор. Абвешцілі: спыняць акцыю толькі пасля выплаты заробкаў. Жанчыны не спалохаліся ні міліцыі, ні супрацоўнікаў спэцслужбаў, якія пачалі „здымкі”.

Пасля другой гадзіны пратэсту Генэральны дырэктар прадпрыемства **Вікенці Шкатула** і кіраўнік Дзяржаўканцэрну Беллехпрам **Ул. Астрожскі** паведамілі, што паслалі па грошы. Частку запазычанасьці паабяцалі выплаціць сёньня, астатняе — заўтра. Толькі пасля гэтага людзі згадзіліся разыйсьціся.

26 красавіка, Віцебск. Сябры **Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ Раман Салаўян** і **Юры Карнаў** правялі пікет пад лэзунгам: „**Прэч, акупацыйны Чарнобыль!**”. Іх затрымала міліцыя. У той жа дзень судзьця Кастрычніцкага раёну **Афанасьева** вынесла ім прысуд: па 10 сутак адміністрацыйнага арышту. У судовай пастанове было таксама запісана: „Рэчавы доказ (**Бел-Чырвона-Белы Сьцяг**) — зьнішчыць”.

26 красавіка, Ляхавічы. Сябра **Сойму Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ Ігар Лобан** занёс артыкул **Ул. Старчанкі „Ідзе Вялікая**

Чарнобыльская вайна” ў Ляхавіцкі райвыканкам, аддаў яго старшыні райсавету для азнаямлення. Старшыня **Аркадзь Салун** перадаў артыкул начальніку міліцыі, дапісаўшы, што лекар Лобан распаўсюджвае ўлёткі, якія парушаюць спакой у грамадстве.

27 красавіка, Менск. Стыхійны страйк адбыўся на заводзе Аўтаматыхных ліній ў з прычыны нявыплаты заробтнай платы.

27 красавіка, Пінск. Міліцыя склала пратакол на арганізатараў жалобнага шэсця **Чарнобыльскі Шлях** у Пінску **Лявона Вабішчэвіча** і **Ігара Саракавіка**. Рыхтуецца судовая справа.

28 красавіка, Пінск. Адбыўся суд над **Лявонам Вабішчэвічам** і **Ігарам Саракавіком** за **Чарнобыльскі Шлях**. Арганізатары шэсця, якое адбываецца ў Пінску ўжо 8-ы год, атрымалі папярэджаньне за арганізацыю несанкцыянаванай масавай акцыі.

■ **Красавік. БЕРАЖЫЦЕ ДЗЯЦЕЙ АД ХЛУСЬНІ. Зварот Сакратарыяту ТБМ да журналістаў, настаўнікаў і бацькоў з нагоды правядзеньня прымусовых палітінфармацыяў у навучальных установах Беларусі.**

Паважаныя сябры і калегі! Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны выказвае сваю заклапочанасьць з нагоды ўвядзеньня прымусовых палітінфармацыяў ва ўсіх навучальных установах Беларусі. Цяперашнія ўлады непакоіць рост нацыянальнай сьведомасьці сярод школьніцтва і студэнцтва. Пад пагрозай апынуліся іхныя пляны поўнай русіфікацыі і дэнацыяналізацыі маладога пакаленьня нашай краіны. Увагу нашых дзяцей хочучь прыцягнуць да патокаў хлусьні, што ліюцца ў эфіры беларускага тэлебачаньня, прымусіць пераказваць адзін аднаму ўсе тэа трызьненні, што гучаць у інфармацыйных і „аналітычных” праграмах БТ. Але часы, калі формула „чым больш відавочная хлусьня, тым лягчэй у яе паверыць”, ужо мінулі. Зьвяртаемся да вас, паважаныя журналісты, часцей зьямяшчайце матэр’ялы, прысьвечаныя Беларусі, культуры, беларускай мове, праўдзівая асьвятляйце пытаньні дыскрэмінацыі беларусаў.

■ **Пра выміраньне нацыі сьведчыць школьная статыстыка. Усяго ў Беларусі 1.498.417 школьнікаў. Зь іх вучыцца па-беларуску 29%, 70,9% — па-расейску. Паводле перапісу 1999 г., у краіне 81,6% беларусаў. 85,6% з гэтай колькасьці лічаць беларускую мову роднай.**

■ Сьмяротнасьць ад прычын, зьвязаных з ужываньнем алькаголю, за часы Лукашэнка павялічылася ў 2,4 разы.

У 1997 годзе распалася 67,5% шлюбаў ад колькасьці зарэгістраваных. У параўнаньні з 1995 годам колькасьць дзяцей-сіратаў узрасла больш чым на 30%.

За апошнія 9 гадоў працяглася жыцьця сярэднястатыстычнага грамадзяніна Беларусі скарацілася на 3,2 года.

Толькі 10-15% выпускнікоў школаў могуць лічыцца здаровымі. 45-47% маюць паталогічныя адхіленьні, а 40% пакутуюць на хронічныя захворваньні.

У 1994 годзе ў зьяволеньні знаходзілася 37,4 тысячаў людзей, у 1999 годзе- 47,5 тысячаў.

Калі ў 1994 годзе на ахову здароўя і адукацыю выдзялялася 7% валавога прадукту, то ў 2000 годзе- 4,5% і 6,4% адпаведна.

У зоне з радыяцыйнай ад 15 да 40 *Сi* у Беларусі па-ранейшаму жывуць 140 тыс. чалавек. Туды штогод накіроўваюць маладых спецыялістаў.

(Інфармацыйная Камісія Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ і Прэс-служба БНФ. Па матэр’ялах Камісіі, СМІ (друку, радыё), „Вясны-96”, SANA)

АДЗІНАЦАТАЯ ГАДАВІНА ДЭКЛЯРАЦЫІ

Сёлета — адзінаццатая гадавіна прыняцьця Дэкларацыі аб Дзяржаўным суверэнітэце Беларусі. У этапах аднаўленьня беларускай дзяржаўнасьці дзень **27 ліпеня 1990 года**, паводле храналёгіі, ідзе адразу за **25-м Сакавіка 1918 года**.

Пасьля крывавага здушэньня *Слуцкага паўстаньня* і акупацыі *БНР*, краіна знаходзілася пад поўным кантролем Масквы.

Вярхоўны Савет 12-га скліканьня, дзе нацыянальна-незалежніцкія дэпутаты складалі зусім нязначную частку, быў вымушаны прымаць Дэкларацыю як пад уплывам зьнешніх фактараў (суверэнітэт абвесьціла Расейская Фэдэрацыя), гэтак і ўнутраных (незалежнасьць была галоўным патрабаваньнем шматлюдных мітынгаў *Народнага Фронту*).

Фактычна, усе артыкулы Дэкларацыі распрацоўвалі *дэпутаты ад БНФ*. Ім жа давялося і абгрунтоўваць іх ад мікрафону. Сакратары райкамаў, старшыні калгасаў, генэралы і дырэктары, мо ўпершыню, пачулі, што беларуская дзяржаўнасьць мае карані ў тысячу гадоў.

У нейкі момант камуністычная парлямэнцкая большасьць адчула, што ў галасаваньні за прапанаваныя народафронтаўцамі фармулёўкі зайшла занадта далёка, і тады дэпутаты *Апазыцыі БНФ* нечакана пакінулі залю. Манэўр спрацаваў: астатнія ці не аднагалосна прагаласавалі за Дэкларацыю, праўда, адмовіўшыся лічыць яе вышэйшай за тагачасную Канстытуцыю БССР, якая ўсё яшчэ трымала Беларусь ў складзе Савецкага Саюза.

Статус канстытуцыйнай сілы Дэкларацыя аб дзяржаўным суверэнітэце атрымала праз год, пасьля правалу „гэкачэпіскага пугчу” **25 жніўня 1991 года**. Праз тры тыдні *гэрг Пагоня* і *Бел-Чырвона-Белы Сьцяг* былі зацьверджаныя ў якасьці дзяржаўных сымвалаў, а ў сьнежні Вярхоўны Савет ратыфікаваў Віскулёўскія пагадненьні, канстатууючы канчатковы распад СССР і ўсталяваньне цяпер ўжо безумоўнай Незалежнасьці Беларусі.

Сяргей НАВУМЧЫК

НЯХАЙ ЖЫВЕ БНР!

7-га ліпеня адбыўся ў Менску зьезд беларусаў сьвету міжнароднае арганізацыі „Бацькаўшчына”. Беларускі скульптар з Парыжу **Міхась Навумовіч** выступіў з кароткай прамовай, дзе сказаў наступнае:

“*Моцна жадаю, каб гэтае спатканьне ўсіх беларусаў сьвету на пачатку новага тысячагоддзя прынесла для ўсіх ня толькі шмат прыемных успамінаў, але таксама вялікую надзею, што ўсе нашыя стараны і высьлікі, у якія мы заахоціліся, давядуць нас да мэты — поўнай незалежнасьці і панаваньня Беларускай Народнай Рэспублікі. Гэтую мэту ўжо нам паказалі нашыя продкі, якія сьцьвердзілі Акт 25 Сакавіка 1918 года...*”

Так, мы мусім прадаўжаць змаганьне, у нас ініае альтэрнатывы няма. Мусім прадаўжаць яго з найвялікшай настойлівасьцю і з любоўю да нашага Краю і Народу”.

Шмат было добрых і яркіх выступаў, якія сьведчылі, што Беларусь, як найвышэйшая, сьвятая каштоўнасьць, жыве ў нашых сэрцах.

Т. РЭЙТАН

БЕЛАРУСЫ ПАД АКУПАЦЫЯЙ:

Жмудзінскі калгас

(Успамінае Валеры Сядоў)

1989 год. У Беларусі камуністычны рэжым, „сакалоўшчына” ці, як казалі тады, — „Вандэя”. А саўдэпія ўсёроўна трышчыць па швах. Шырыцца народны рух, людзі прагна ўчытваюцца ў нашу газэту „Навіны БНФ „Адраджэньне”. А ня ведаюць, што друкаваць яе мы езьдзім ажно пад эстонскую мяжу, у латышскі горад Валміера. Едучы па тэрыторыі балтыйскіх акупаваных дзяржаваў, мы бачым штго раз умацненьне гарбачоўскай блякады Летувы, якая першай з усіх паняволёных абвясціла незалежнасьць у сакавіку таго года.

Бронемашыны і патрулі на дарогах, нахабныя плякаты інтэрфронту: „Товарищи! Сплотимся вокруг обкомов и горкомов! Позади Москва!” І зацяты, упарты супраціў летувісаў.

Ушануйма ахвяры...

Мы вярталіся на машыне, напакаванай накладам апошняга нумару, стомленыя і задаволеныя. І раптам заўважылі за сабой хвост, гэбуха імчала за намі на белай „волзе”. Што рабіць? Дарога пустая, раница... Ubачыўшы першы прасёлак, я гукнуў кіроўцу: „Паварочвай!” „Волга” паяцела за намі. Мы даехалі да летувіскай вёскі; задбанія дамы, акуратныя ходнікі... Уехалі на калгасны двор, мэханізатары аглядаюць тэхніку перад сяўбой. Я кінуўся да іх. Торкаючы пальцам у „волгу”, што спынілася непадальк, сказаў ім, што мы беларускія нацыяналісты, вязём сваю газету ў Менск, а гэтыя... Бачу, у дзядзькоў сьціснуліся кулакі і нешта па-свойму кажучь рэзка між сабой. Першай паехала бэгонамьяшалка, заблякавала дарогу. Потым, хто на трактары, хто на грузавіку, паехалі разам з намі. Суправаджала нас да дарогі цэлая „кавалькада”. Не пасьпеўшы развітацца з мэханізатарамі, мы рванулі на Менск.

Па вуліцах сталіцы БССР ішоў люд, шмат інтэлігенцыі, якой як жа далёка было да тых жмудзінскіх калгаснікаў!

„А душа тамака засталася...”

(Успамінае Хведар Майсеенка)

Канец вайны, травеньскія дні. Нашу частку разгарнулі недзе пад Бэрлінам, нейкі Штральзунд, ці як там. І вось начальства сабралася падпісваць капітуляцыю. Паставілі асобным шыхтом рускіх, далей — амэрыканцы і ангельцы. Шмат войскаў. Праходзяць немцы, з савецкіх шыхтоў чуецца: „Дабіць, дабіць!”. А тыя ідуць, апусьціўшы галовы. Праўда, іх не чапалі і шкоды не зрабілі.

Хто і як падпісваў капітуляцыю, вы мяне не пытайце. Я служыў на кухні, малады жаўнер, што я мог бачыць? Нам была іншая радасьць. Сустрэліся мы з хаўруснікамі. Балявалі зь імі цэлы тыдзень. Сярод амэрыканцаў цьма нэграў. Чорныя, мне ажно дзіва, ніколі іх ня бачыў. Надта нас шанавалі, усміхаліся, абдымалі і цалавалі. Спачатку было неяк брыдка, а потым прывыклі. Усе вясёлыя і дужа прыязныя: радасьць усеагульная — канец вайне! Штодня запрашалі нас да сябе.

Як жа ў іх усё было арганізавана! У машынах столікі, крэслы. Сталы накрывалі — вочы разьбягаліся. Упершыню ў жыцці я ўбачыў шакалад, пасмакаваў... Пілі яны ня так, як у нас прынята: хлоп — і ўсё ў рот. Кожны адпівае па глытку і перадае наступнаму. І не гарэлку, а віно. Смачнае, у галаву ня біла. Рознымі прысмакамі частавалі.

Я пасябраваў з адным ангельцам. Малады жаўнер, як я, проста не адставаў ад мяне. Нават разумеліся зь ім. На пальцах паказвалі, а зь іншых нехта словы дадаваў. Ён ўсё паўтараў: „Паедам у Англію, там у мяне сястра маладая. Будзеш жыць...” А я адказваў: „Не, не магу. Дома ж засталіся маці і два брацікі...”

А потым паціху сталі зьнікаць нашы жаўнеры, паўцякалі на захад. Праз тыдзень нас разьвялі, і больш мы новых сяброў ня ўбачылі.

А тут атрымалі загад і паехалі ў Галяндью. Там сустрэлі шмат нашых дзяўчат, што немцы загналі былі на працу. Яны былі вельмі радыя, плакалі і хутчэй хацелі вярнуцца дадому. Ехалі назад у Нямецчыну ў маленечкіх такіх вагонах. Потым размяшчалі іх у лягеры ў акуратных бараках, выдавалі пайкі. І праз пэўны час адпраўлялі ў Расею. Ня ведаю, што зь імі было потым.

Вярнуўся я на сваю Брагіншчыну і адпрацаваў 50 гадоў на ферме. Працавалі мы з жонкай, ня ведаючы адпачынку. Яна, бедная, да канца працавала, ткала больш за маладзейшых. А хто не хацеў працаваць, ішоў у камуністы. Як стаў камуністам, глядзь — ужо кінуў вілкі, ходзіць і камандуе.

А потым настаў Чарнобыль. Перасялілі нас у Менск. А душа тамака засталася, у роднай вёсцы.

(Заніцаў В. Буйвал)

КУРАПАТЫ ІМКНУЦЦА ЗЬНІШЧЫЦЬ

Курапаты пэрыядычна зьнішчалі ўвесь час, як толькі скончылася 2-я Сусьветная вайна. Але толькі пасля 1988 года (часу публічнага адкрыцця злачынства) зьнішчэньне набыло пастаянны крымінальны характар і працягваецца па сёньняшні дзень. Галоўная прычына гэтага — антыбеларускі акупацыйна-каляніяльны характар улады на Беларусі. Кіруючы ідэйныя нашчадкі тых, хто акупаваў нашу краіну і расстрэльваў людзей у *Курапатах*.

Рэжымы Кебіча і Лукашэнка спрабавалі сфальсіфікаваць доказы і факты пра *Курапаты*. Але, пасля 4-й спробы „рэвізіі”, яны зразумелі, што гэта ня толькі немагчыма, але і небясьпечна для „рэвізораў” гісторыі, бо гісторыя нягоднікам помсціць.

Вырашылі падысьці зь іншага боку — узмацніць крымінальшчыну і распачаць будаўніцтва ў зоне пахаваньняў. Нядаўна рэанімавалі праект пашырэння дарогі і забудовы ў раёне *Курапатаў*; да магілаў пачалі звозіць сьмецьце, інспіраваць вандалізм і г.д.

22 ліпеня была разьбітая гранітная лавачка-помнік — падарунак прэзыдэнта ЗША ад народу Амэрыкі ў памяць пакутаў, якія перажылі беларусы. Над помнікам зьдзекваліся.

15 жніўня, у дзень вялікага хрысьціянскага сьвята *Ўнебаўзяцця Дзевы Марыі*, рэстаўраваны помнік быў зноў па-сьвятакрадзку зьнішчаны. Разбураны таксама некаторыя іншыя памятныя знакі.

Зразумела, што існуючыя ўлады будуць толькі спрыяць крымінальным ініцыятывам і ня стануць прытрымлівацца законаў, каб ацаліць *Курапаты* ад псаваньня і знішчэньня. Апошняя інстанцыя і адзіная сіла, якая ў такіх варунках можа абараніць памяць пра маргьралёг нацыі, — гэта грамадзкасьць, сумленныя людзі, грамадзкія арганізацыі.

Свой голас у абарону сьвятога месца ўзвысіў *Беларускі Народны Фронт „Адраджэньне”* і *Партыя БНФ*, якія заклікалі падняцца ўсім за народны гонар і беларускі боль.

24 ліпеня кіраўніцтва *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ* абнародвала заяву пра акт вандалізму ў *Курапатах*. „Сьвятое для ўсіх беларусаў месца пакутніцтва нявінных ахвяраў камуністычна-расейскай тыраніі — урочышча *Курапаты* — ушанавалі помнікамі іншыя народы, — пішуць у заяве культурныя людзі. — Каб жыла памяць і не паўтараліся зьлчынствы. У студзені 1994 году Прэзыдэнт Злучаных Штатаў *Амэрыкі Біл Клінтан* асабіста адкрыў у *Курапатах* невялікі манумэнт, на якім па-ангельску і па-беларуску напісана: „Ад народа Злучаных Штатаў *Амэрыкі* беларускаму народу дзея памяці”. Дар *амэрыканскага народу* стаўся адным з сымвалаў хрысьціянскага адзінства, высокім выразам спачуваньня трагедыі.

У ноч на 22 ліпеня сёлета ў *Курапатах* быў здзейсьнены чарговы акт вандалізму. Вандалы разбурылі манумэнт, падораны амэрыканскім народам. Гранітная пліта, наколатая і папалтаная нагамі, сарваная і адкінутая на некалькі мэтраў убок. Па надпісу, высечанаму на пліце, чырвонай фарбай напісана па-расейску „Анархія”. Помнік патрабуе грунтоўнай рэстаўрацыі.

Неаднаразовыя звароты нашай партыі да ўладаў з патрабаваньнямі прыняць меры і спыніць акты вандалізму ў *Курапатах*, пакараць вінаватых не далі ніякага выніку. Дагэтуль сьвятому месцу ўладамі не нададзены статус мэмарыялу, які ахоўваецца дзяржавай. Улада, якая па сутнасьці ёсьць каляніяльным прамаскоўскім рэжымам, з моманту адкрыцьця праўды пра трагедыю ў *Курапатах* робіць усё, каб сказіць гістарычную праўду, перакласьці адказнасьць за зьлчынствы з расейскага бальшавізму на іншых зьлчынцаў, схаваць ад грамадства ісьціну. Рэжым стварае „камісіі” з псеўдаспэцыялістаў і ілжэсьведкаў, спрабуе ўвесці ў зман беларускую і сусьветную супольнасьць, каб справакаваць агрэсію супраць людзей, якія адкрылі праўду, ды ачарніць памяць ахвяраў. Улады, фактычна, падбухторваюць да вандалізму ў *Курапатах*. Апошні акт вандалізму выклікае асабліваю трывожу ў сувязі з распачатай у апошні час „рэканструкцыяй кальцавой дарогі г. Менска”, якая праходзіць праз урочышча *Курапаты*. Улады маюць разбуральны плян, паводле якога пашыраная дарога павінна прайсьці па касьцях ахвяраў. Фактычна, пад прыкрыцьцём рэканструкцыі плянуецца зьнішчэньне месца, якое служыць напамінам пра трагедыю народу.

Мы зьвяртаемся да народу і кіраўніцтва Злучаных Штатаў *Амэрыкі* ды іншых дэмакратычных краінаў з заклікам прыйсьці на дапамогу беларускаму народу і не дапусьціць чарговага зьлчынства на нашай зямлі, якое плянуюць здзейсьніць каляніяльны рэжым і ягонья маскоўскія гаспадары.” (24 ліпеня 2001 г.)

Рэанімацыя неактуальнага праекту аб пашырэнні кальцавой дарогі праз *Курапаты* і дарогі *Заслаўе-Калодзішчы* невыпадкова ўсплыла цяпер. Справа не ў дарогах. Справа ў *Курапатах*. Усё робіцца па-савецку. Цяпер адбываецца этап дэмагогіі і ашуканства кшталту „*Курапаты* обойдут стороной” і дарога будзе пракладзена „с учетом максимального сохранения существующих захоронений” і г.д.

Гэта савецка-расейскі слэнг каляніяльнай бюракратыі, варвараў і разбуральнікаў. Ён ужываецца з адной мэтай: атрымаўшы санкцыі на пабудову, ашукаць і засаніць грамадзтва.

Трэба ўлічыць, што дарогай справа ня скончыцца. Чакаецца будаўніцтва жыллага масіва паміж дарогамі, дзе размешчаныя *Курапаты*, з падводкай усіх інжэнерных камунікацыяў, пабудовай кацельнай, уязных дарог, дарожных мастоў і г.д.

Даўно б зрабілі, ды грошай няма. У 90-х г. кебічаўская намэнклятура, абабраўшы народ, будавала сабе бесталковыя „царскія вёскі”. Была

вельмі занятая сабой, сваім матэрыяльным клопатам — хапнуць паболей. А якраз тады і ўзьнік гэты праект.

Вось вытрымкі з аднаго дакуманта сямігадовай даўніны.

„*Протокол* рабочага савецавання по вопросу планировочной организации территории, примыкающей к Минской кольцевой автодороге в районе урочища *Курапаты* 21 декабря 1993 г. г. Минск, ГПИ „*Минскпроект*”

Присутствовали: от Комитета по архитектуре и строительству:

1. **Владимиров Ю.И.** — главный инженер
2. **Козловский С.А.** — зам. начальника отдела планировки и застройки;

от Советского райисполкома:

3. **Калякин С.И.** — председатель РИКа
4. **Ласкателев Б.Е.** — главный архитектор Советского района; от ГПИ „*Минскпроект*”: (пералічваецца яшчэ сем асобаў). В обсуждении выступили: *Пурецкий Ю.П.*, *Козловский С.А.*, *Калякин С.И.*

Решили: 1. Одобрить предложения по планировочной организации территории” і г.д.

Яшчэ пяць пунктаў і подпісы ўсіх прысутных.

Управа Сойму *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ* зьвярнулася 6-га жніўня з адкрытым лістом да Кабінэту Міністраў Рэспублікі Беларусь.

“Стала вядома, — сказана ў лісьце, — што заплянавана рэканструкцыя *Менскай кальцавой дарогі* і вядуцца праектныя работы па варыянтну пашырэння існуючай дарогі, пракладзенай праз урочышча *Курапаты*.

Усяму сьвету вядома, што ва ўрочышчы *Курапаты* расстраляныя і пахаваныя некалькі сотняў тысячаў нявінных людзей. Было б непараўнай памылкай працягнуць практыку былога камуністычнага рэжыму абгрунтоўваць мэтазгоднасьць таго ці інішага праекту эканамічнымі выкладкамі, пры гэтым пераступаць праз жыцьці, душы і памяць людзей.

Савецка-камуністычны рэжым хаваў сае зьлчынствы, так было і з урочышчам *Курапаты*. Дарога праз *Курапаты* ёсьць зьлчынства, здзейсьненае савецкімі ўладамі. Сёньня пашыраць дарогу праз урочышча *Курапаты* — гэта значыць пашыраць зьлчынства.

У сувязі з тым, што ідзе рэканструкцыя кальцавой дарогі, неабходна выправіць мінулае хібы яе будаўніцтва. **Новая дарога павінна прайсьці ў абыход урочышча *Курапаты*.**

Са свайго боку, мы зробім усё магчымае, каб данесьці да грамадзтва новае плянуемае зьлчынства супраць беларускага народу і супроцьстаяць ягонаму здзісьненьню.”

Адказу на гэты ліст не зьявілася. Праектаваньне дарогі праз *Курапаты* прадаўжаецца.

Дзьвесьце год — адно і тое: вынішчэньне. Цяпер топчуцца па магілах, ідуць па нашых сьмерцях. Але толькі жывыя могуць паўстаць.

Т.РЭЙТАН

ТРАДЫЦЫЯ

Людзі часта гавораць пра традыцыі, не задумваючыся, што азначае традыцыя і чаму яна існуе. Ём здаецца, што традыцыі, як дождж і вецер, ці як прывычка, існуюць самы па сабе. Бо цяжка ўявіць культурнае грамадзтва без традыцыяў культуры.

Сапраўды, працэс утварэньня традыцыяў ва ўсіх галінах дзейнасьці людзей разьвіваецца самаісна. Традыцыя ёсьць найважнейшы чыньнік захаваньня і жыцьцязольнасьці культуры. Культура зь неразьвітымі традыцыямі — слабая культура. Яна можа рассыпацца, зьнікнуць пры ўскладненьні жыцьцёвых абставінаў. А гэта суправаджаецца пакутамі людзей і агульным зьбядненьнем чалавечага грамадзтва.

Калі гвалтоўна развальваюцца традыцыі ці дэградуюць ад

змяшання з чужародным, тады людзі *перастаюць разумець адзін аднаго*, грамадства перажывае рэгрэс, культура спараджае хімеры. Развал адстояных уяўленняў і дэградацыя соцыюма прыводзіць да прымітывізацыі і змянення асобы.

Захаванне традыцыяў заўсёды было клопам вышэйшых людзей у грамадстве. Можна дакладна вызначыць: па тым як адносяцца людзі да захавання традыцыяў, мераецца іхны ўзровень культуры.

Традыцыя ёсць вынік калектыўнай дзейнасці людзей. Гэта плён агульнай творчасці і супольных уяўленняў. Традыцыя — асабліва зьява, якая існуе толькі ў жывым грамадстве і рэалізуецца тады, калі ствараецца тып, альбо канон, ёсць варыянтнасць і пастаяннае насельніцтва.

* * *

Вельмі наглядна традыцыя відаць у мастацкай творчасці, бо творы мастацтва валодаюць выразнай аўтаноміяй і самастойнасцю (адасобленасцю) ад носбітаў. У калектыўным (народным) мастацтве гэтая самастойнасць толькі частковая. У індывідуальным (прафесійным) — практычна цалкавітая.

Гносеалягічна мастацтва звязанае з рэлігійнымі ўяўленнямі і вырастае з аднаго караня. Мэта рэлігіі — пазнаньне Бога і дасягненне вечнага існавання душы ў ідэальным стане. Мэта мастацтва — узвышэнне душы праз адлюстраванне (стварэнне) эстэтычнага ідэалу.

У філясофскім пляне мастацтва і рэлігію можна разглядаць як адзіны працэс пазнання абсалютнай ісціны. Рэлігія — шлях непасрэдна, *шлях дасягнення* праз веру. Мастацтва — гэта шлях апасродкаваны, *шлях набліжэння* праз вобраз ідэальнага характа.

Трэба ведаць, што характаво ёсць функцыя ісціны. *Ісціна заўсёды вечная, простая і прыгожая*.

Таму апасродкаваны шляхі набліжэння да ісціны (Бога) ішлі праз *мудрасць* (філясофія, навука і т.п. „рацыя“) і праз *мастацтва* (вобразы характа). Непасрэдна шлях, як я ўжо адзначаў, ляжыць пасярэдзіне — *шлях веры*. (Гэта значыць успрыняцьце ісціны агулам, усёй істотай, адразу такой, якой яна ёсць.)

Ні адзін з трох шляхоў не гарантуе ад памылак, і толькі адзін шлях сапраўдны (шлях веры). Але сумішчэнне гэтых накірункаў ёсць агульнай дарогай духоўнага развіцця чалавецтва. І гэта якраз пачывярдае гісторыя.

У калектыўны перыяд мастацкай творчасці людзей кожны народ павойму адлюстроўваў ідэал характа, ствараў сваю сістэму вобразаў і мастацкіх традыцыяў. Тут дзівосны сінтэз. Бо, адлюстроўваючы аб'ектыўную эстэтычную ісціну праз сваю вобразную сістэму і традыцыі творчасці, народ выяўляў адначасна сябе, сваю душу, паняцці і ўяўленні.

У працэсе калектыўнай творчасці *вобразнае выяўленне* сістэматызавалася ў аптымальную форму, набывала закончаныя і дасканалыя абрысы. Так узнікла *традыцыя як найлепшае выяўленне сутнасці, якое характарызавалася аптымальнасцю, закончанасцю і дасканаласцю*.

Такім чынам традыцыя станавілася *ўніверсальным перадачым механізмам захавання культуры, цягласці яе з пакалення ў пакаленне*. Гэта сапраўдны ўсенародны скарб, набытак, які стагоддзямі жывіў творчасць і эстэтычнае развіццё людзей у адпаведным і найлепшым для іх рэжыме паняццяў і адчуванняў.

* * *

Гвалтоўнае знішчэнне традыцыяў — гэта заўсёды культурная катастрофа. Тут трэба адрозніваць натуральны працэс, выкліканы грунтоўнымі і вельмі хуткімі пераменамі ў грамадстве, і працэс намераны, накіраваны спецыяльна на знішчэнне традыцыяў культуры.

Беларусы, апынуўшыся ў расейскай імперыі, сутыкнуліся з вырабленай палітыкай разбурэння традыцыяў беларускай культуры. У

XIX стагоддзі найбольш пацярпела беларуская архітэктура і гарады. Над Беларусіяй нібы пранёсся знішчальны ўраган. Але вынішчэнні XIX-га стагоддзя нельга параўнаць з тым, што зрабілі потым у XX-м стагоддзі рускія бальшавікі.

У даўняй Беларусі для абзначэння традыцыйнага, выпрабаванага ўкладу жыцця і культуры ўжываўся ўніверсальны тэрмін „*старына*“. „І каб старыны ня рухалі...“ — пісалі звычайна магільёўскія, смаленскія ці быхаўскія мяшчане, стаўляючы ўмовы.

Бальшавікі, ставячы задачу знішчэння традыцыйнай культуры, прыдумалі свой „тэрмін“, свой назой разбурэнню, які быў антыгэзісам азначэнню „старына“. Гэта ярлык „старьё“ (што азначае — старызна).

Тэрмін „старьё“ быў асабліва небяспечны на пабытовым, нізкім узроўні сьведомасці, у асяроддзі соцыюма, дзе якраз адбывалася ягонае прыжыванне. У савецкіх навуковых сферах маглі казаць што іншае, з прыцягненнем навуковай тэрміналогіі, але на практыцы татальная камуністычная палітыка вынішчэння культуры абпіралася на безапэляцыйную формулу: „Зачэ́м это старьё!“. І далей чулася прымітывная нігілістычная дэмагогія, што трэба будаваць „новае“, адмаўляцца ад „старага“, аджылага, глядзець „наперад“, а не „назад“ і г.д.

Формула „зачэ́м старьё“ пратрывала да апошняга дня існавання СССР.

Камуністычныя варвары вынішчылі ў Беларусі тысячы помнікаў архітэктуры і сакральнага дойлідства. Яшчэ ў 1961 годзе ўзрывалі культурныя здабыткі XII-га стагоддзя (царква Дабравешчаньня ў Віцебску), а ў канцы 1980-х гадоў разбурылі Менскае Замчышча XI-га стагоддзя і архэалягічны драўляны Менск, што існаваў у ім. (На месцы Замчышча пабудавалі станцыю мэтро „Няміга“.) Былі разбураны старадаўнія могілкі і гістарычныя цэнтры беларускіх гарадоў ды мястэчак, знішчаныя тысячы прыдарожных крыжоў і капліц ды каменных муроў, вадзяных млыноў ды ветракоў, шмат дзе поўнасьцю ліквідавалі беларускія народныя строі адзеньня (забаранялі апранаць) і народныя рэлігійныя абрады, высмейвалі аўтэнтчны фальклёр, настрайвалі моладзь у школах супраць свайго.

Адначасна ўжывалі іншы татальны, больш выраблены мэтад вынішчэння беларускіх традыцыяў культуры, накіраваны ў асноўным на знішчэнне фальклёру (песняў, танцаў, звычайў, абрадаў, сьвятаў і г.д.). У камуністычнай псеўдэатэорыі ён называўся „развіцце традыцый“ (развіццё традыцыяў) і рэалізаваўся на практыцы найбольш праз „мастацкую самадзейнасць“.

Для камуністаў-ідэолягаў усё жыццё — гэта „борьба“ (барачьба). Развіццё — гэта ў іх „барачьба новага са старым“. Таму камуністы заўсёды „змагаліся“, уступалі ў „вечны бой“, вялі „бітву за ўраджай“ на „трудовым фронце“, скідвалі „працоўны дэсант“, ішлі „от победы к победе“, „заваёўвалі новыя рубяжы“ і г.д. — усё з крыкам ды камандамі.

З традыцыі, згодна камуністычных „тэарэтыкаў“, трэба было браць „лепшае“, адкідаць „горшае“, „несучаснае“, і прылучаць „новае“, „сучаснае“. Крытэрыі вызначаліся „па паняццях“, задачы — па цыркулярах.

Была створаная сетка сельскіх клюбаў, раённых „дамоў культуры“ і „дамоў народнай творчасці“, дзе ў большасці сядзела цэлая армія недавучак, „арганізатараў культуры“ і „развівальшчыкаў традыцыяў“. Нашэсьце гэтай арміі за дзясяткі гадоў „барачьбы на культурным фронце“ прынесла больш шкоды, чым карысьці. Што датычыць традыцыяў, то ня глядзячы на стараны асобных энтузіястаў, вынішчана было амаль усё жывое.

* * *

Традыцыя ў калектыўным мастацтве — гэта закончаная і дасканалая зьява. Яе далейшае самаўдасканальванне прыводзіць да канону, які зьяўляецца *самадастатковым*. Кананізаваная традыцыя існуе стагоддзямі якраз з прычыны гэтых сваіх якасьцяў (дасканаласці і самадастатковасці) і таксама *варыянтнасці* — зьявы характэрнай якраз

для калектыўнай творчасці, бо кожны выканаўца ў фальклёрнай традыцыі, прытрымліваючыся канону, зьяўляецца ня толькі выканаўцам, але й творцам, што выяўляецца ў *імправізацыі*. (Дарэчы, адметнай прыкмеце агульнай фальклёрнай традыцыі).

Адначаснае сумяшчэнне канону, варыянтнасці і імправізацыі стварае дзівосную зьяву — *непаўторнасць* аўтэнтчнага фальклёру. Гэтая фэнамэнальнасць рэалізуецца ў працэсе жывога выканання (жывога — ня значыць, што на сцэне, а ў натуральных каляндарна-тэатрыяльных абставінах).

Традыцыйна калектыўнай творчасці, з прычыны яе закончанага формы, нельга структурна змяняць, бо гэта прыводзіць да яе разбурэння і знікнення. Традыцыя, як кананізаваная форма калектыўнага мастацтва, не паляпшаецца нейкім з боку, гвалтоўным умяшаннем у яе сутнасць. Яе можна толькі прымаць такой, якой яна ёсць, і прадаўжаць.

Традыцыйна ў адной галіне творчасці, ці аднаго ўзроўню мастацтва можна скарыстоўваць у іншай галіне, ці ў іншым узроўні мастацтва. Можна скарыстоўваць элементы традыцыі, ці яе форму, ці нават яе рэмінісцэнцыі, але ўсё мусіць называцца сваім назовам (бо гэта ўжо не традыцыйная творчасць). Не павінна быць *падмены* аднаго мастацтва іншым, адной галіны творчасці — іншай.

Менавіта падмена зьяўляецца сутнасцю і вынікам разбуральнага камуністычнага паняцця „развіццё традыцыяў”. Якраз устаноўка на падмену выклікала ўмяшанне ў традыцыйны парадак і разбурэнне аўтэнтчнай народнай творчасці.

Паколькі ўстаноўка была ідэалагічнай (змяніць, палепшыць ды абсучасніць) і зыходзіла з дзяржаўна-партыйных устаноў — усё астатняе давершала звычайнай чалавечая цемната, бескультур’е і неадукаванасць „мэтадыстаў” ды функцыянераў такой палітыкі.

Трэба сказаць, што сярэдні ўзровень адукацыі і эстэтычных паняццяў савецкага чалавека адпавядаў узроўню фармулёўкі „развіццё традыцыяў”. Калі савецкі чалавек чуе, што нельга з боку ўмешвацца і змяняць традыцыю, тады ён (скажам, доктар якіх-небудзь тэхнічных навук, што мяркуе на ўсе тэмы) здзіўляецца: „А як жа тады развіццё? Што, жыццё павінна спыніцца?”

Зрэшты, можна прывесці па аналегіі прыклады і з тэхнікі, і з фізікі, і ўвогуле — з прыроды. Нікому, скажам, не прыходзіць у галаву ўдасканаліць форму кола, зрабіць яго больш выцягнутым, ці сплюшчаным, ці хваліста-увогнутым і т.п. У людзей хапае здаровага сэнсу не задумваючыся разумець, што кола — гэта дасканалая завершаная сістэма. Палепшыць яе немагчыма, змяніць нельга (бо гэта будзе ўжо ня кола). Можна толькі ім карыстацца, выкарыстоўваць і вар’іраваць (што і робіцца ў тэхніцы). І ніхто не задае пытаньне: хто прыдумаў кола. Прыдумалі людзі (і дарэчы, не адразу).

Традыцыя ў калектыўным мастацтве — гэта таксама „кола” — дасканалая, як мы ўжо адзначылі, завершаная форма (сістэма) выяўлення адпаведнай сутнасці. Нельга яе перайначыць.

Тут адлюстраванне вельмі агульных заканамернасцяў. Наша фізічная трохмерная прастора ёсць частка бясконцага святлу. Наш трохмерны святло мае закончаную колькасць дасканалых, сістэмна завершаных геаметрычных формаў (геаметрычных фігур), закончаную колькасць асноўных колераў, асноўных гукаў; існуюць парогі адчування святла і парамэтры пераменаў стану рэчыва і г.д. Усё зменлівае багацце і шматтаблічнасць нашага фізічнага святлу ёсць варыянтнасць і мадыфікацыя пэўных завершаных асноў. *Разбурэнне асновы прыводзіць да разбурэння зьявы.*

Тым часам сістэмная завершанасць (самадастатковасць, самадасканаласць) фізічных асноў прадвызначае ўніверсальную заканамернасць развіцця і стварэння *ўсяго*. Менавіта: адпаведнасць (адэкватнасць) паміж формай і зместам зьявы. Умоўнасць формы і ўмоўнасць зместу маюць цэнтрабежную тэндэнцыю да завершанага адзінства. У ідэале ўмоўнасць формы і ўмоўнасць зместу імкнуча стаць адной існасцю і дасягнуць дасканаласці. Гэтае імкненне

(назавём яго *шляхам гармоніі*) падпарадкоўваецца законам ісціны: прыгажосці, прастаты і вечнасці. (Вечнасць дасканалай сістэмы ў дадзеным выпадку ёсць яе завершанасць у адпаведным сьвеце).

У пачатку 60-х гадоў, калі святло быў яшчэ пад уражаннем адкрыцця малекулы ДНК, мяне зацікавілі апісанні трох амэрыканскіх вучоных-адкрывальнікаў (Ф. Крыка, М. Уілкінса, Д. Уотсона) пра тое, як рабілася адкрыццё.

Вучоныя перамянілі вялікае мноства структурных мадэляў малекулы пры расшыфроўцы вопытаў. Асноўнымі крытэрыямі адбору мадэлі ў іх былі прастата і *характэр* структуры. Малекула павінна была быць прыгожай. Непрывабная, хоць і дастаткова лягчняя мадэлі, адкідвалі. У выніку — адкрыццё падвойнай спіралі, прастай і дасканалай сістэмы малекулы ДНК.

Вельмі дакладная інтуіцыя. Вучоныя зразумелі, што шукаюць адну з *асноў* існавання жывога святлу і яна павінна валодаць якасцямі ісціны.

* * *

Гэтыя пункцірныя развагі я зрабіў дзеля таго, каб падвесці да тлумачэння, што *фэнамэн стваральнага эстэтычнага працэсу ў калектыўнай творчасці людзей падпарадкаваны ўсеагульнаму сушэветнаму парадку рэчаў і ёсць яго вобразным выяўленьнем*.

Менавіта таму тут няма брыдоты, паскудства, дэкадэнства, пачварнасці, збачэнства думак, духу сьмерці, упадку і разбурэння, як гэта часта прысутнічае ў індывідуальным прафэсійным мастацтве. Я не кажу ўжо пра масавую культуру.

Калі меркаваць па якасці, узроўні і вобразнай сутнасці эстэтычнага адлюстравання народнага духу і народнай адметнасці, як выяўлена гэта ў аўтэнтчнай калектыўнай творчасці людзей, то, безумоўна, — гэта вяршыня. *Нішто і ніхто лепш не выяўляе характэрна народна, як сам народ у сваёй традыцыйнай мастацкай творчасці*. Вядучыя мастацтвы тут — сьпелы і танцы.

Тым часам індывідуальная (прафэсійная) творчасць гэта ёсць *мастацтва нацыі*. Вядучыя мастацтвы тут — літаратура і тэатр. Яны адлюструюць жыццё, дух і вобраз народа праз лёсы і вобразы *асобных людзей*.

Літаратура і тэатр ёсць сутнасныя атрыбуты нацыянальнай культуры. (Бязь іх нацыя не ўтвараецца і не існуе.) Нацыянальнае мастацтва, як правіла, абапіраецца на народную творчасць і выпрацоўвае плённую форму выкарыстання, галоўным прынцыпам якой ёсць павага і захаванне традыцыяў.

* * *

Разгледзім некалькі прыкладаў.

Калі ў пачатку 70-х гадоў голасна заявіў пра сябе ансамбль „Песьняры”, нашае пакаленьне маладых беларусаў успрыняло яго з вялікай прыхільнасцю і энтузіязмам. Тым часам *Рыгор Раманавіч Шырма* — найвялікшы аўтарытэт у беларускай музыкалегіі і знаўца народнай музыкі — даволі стрымана аднёсся да іхняе творчасці. Ён перажываў, што ў „Песьняроў” страчана глыбіня, народны беларускі дух і тонкая эстэтыка традыцыйнае песьні. У гэтым Рыгор Раманавіч, безумоўна, меў рацыю. Але ён не крытыкаваў калектыў публічна. Мастра разумеў, што „Песьняры” і не прэтэндавалі на народнае выкананне народных песьняў. Яны рабілі свае аранжыроўкі ў межах свайго стылю і выконвалі ўсё на выдатным прафэсійным узроўні. Народную традыцыю гэта не папсавала, бо тут не было яе падмены.

Гэта прафэсійная творчасць *на падставе* народнай творчасці. Тут ёсць своеасаблівы „гістарызм” (як нэаготыка ў архітэктуры), выяўленьне тэатральнасці і прадстаўленьне народнага сродкамі мастацкай фантазіі. Пры такім падыходзе ўсё вырашае густ і майстэрства сьпевакоў. Падыход эстэтычна апраўданы, хоць і не глыбокі.

Цяперка паўкультурнае асяроддзе ў Нью-Ёрку якраз цікавіцца Ванэсай Мэй. Безумоўна, што яе аранжыроўкі клясыкі пад сучасныя

рытмы і выкананьне зробленья таленавіта, на добрым узроўні і слухаюцца лёгка. Але гэта ўжо ня клясыка. Гэта другасная творчасць. І Ванэса не хавае гэтага. Клясыцы такое ня шкодзіць. (Хоць зразумела, што тут звычайны амэрыканскі бізнэс).

Горшая сітуацыя, калі размежаваньня няма, калі на сцэну цягнуць жывую традыцыйную творчасць, але падпраўляюць яе, „паляпшаюць” ды прерайнаваюць, дадаюць „нестаючыя элемэнты” і ўсё гэта выдаецца за народны беларускі аўтэнтчны падыход. Тут зьяўляецца ашуканства, эстэтычная дэзінфармацыя. Дрэнны варыянт — гэта так званая „самадзейнасць” зь яе апрацоўкамі народных песняў савецкімі кампазытарамі. Тут адкрытае разбурэньне традыцыі і падмена яе прымітыўным „вакалам” („медленна, протажно”).

Але поўнае варварства, калі малаадукаваныя культуротнікі шырокага профілю вучылі „правільна сьпяваць” народных сьпевакоў, цягаючы іх па розных раённых і абласных аглядах мастацкай самадзейнасьці.

Можна ўявіць, што сталася б з бурацкім ці тувінскім гарлавым сьпевам, ці з азербайджанскім мугамам, ці з грузінскім шматгалосьсем, калі б іхных сьпевакоў павучылі савецкія культуротнікі.

У Беларусі захавалася арыгінальнае прасторавае грудное сьпяваньне, заснаванае, як і ўсё старажытнае народнае, на пэнтатоніцы, бяз ладавай афарбоўкі мэлёды. Але ў Беларусі савецкія культмасавікі, што ня ведалі часам элемэнтарных рэчаў, „вучылі” народных майстроў „правільнаму вакалу”.

Разбурэньне сьпеўных і выяўленчых традыцыяў ішло за саветамі праз сцэну, самадзейнасць, радыё і тэлебачаньне. Асноўны вынік гэтай дзейнасьці — стварэньне прымітыўных уяўленьняў пра беларускую народную культуру і стварэньне сцэнічнага паказнога кіча. Аднак самы традыцыі і народная творчасць жыла не на сцэне і ніколі не існавала на сцэне. Звужалася і зьнішчалася таксама натуральнае асяроддзе і ўмовы існаваньня традыцыяў беларускага народнага мастацтва.

* * *

Для таго каб у грамадстве адбывалася цягласць народнай культуры, каб з пакаленьня ў пакаленьне перадаваліся традыцыі, неабходна, каб існавала **пастаяннае насельніцтва на пастаяннай тэрыторыі**. Маецца на ўвазе ня толькі агульнанацыянальны маштаб, але і макрасістэмы ў межах географічных мясцінаў, адміністрацыйных раёнаў і асобных паселішчаў.

Жыхары паселішча, што існуюць у сфэры нацыянальнай і мясцовай традыцыйнай культуры, жывуць адначасна і ў сваім макрасьвеце, дзе абкультураныя ня толькі дачыненні паміж людзьмі, але і ўся акалячая прастора. Як правіла, кожная дарога, лагчына, камень у полі, ручайкі і рэкі, дрэвы і ўзгоркі, лясы ды палі, масты ды грэблі, крыжы пры гасьцінцы — усё мае свой назоў, сваё слова і сваю гісторыю, адлюстраваную ў памяці пакаленьняў вёскі, хутару, горада ці мястэчка.

Сацыяльна-культурнае жыцьцё паселішча — гэта таксама свая гісторыя і свой сьвет, дзе адбываюцца адметныя падзеі, існуюць адстойнасьць зьявы і дачыненні. Тут пастаянна жывуць і нараджаюцца людзі. У іхнай памяці і на іх трымаецца тое, што рабілі, ведалі, стваралі дзяды і прадзеда і пяроймаць потым дзеці і ўнукі. Уся краіна пад вялікім дахам нацыянальнага адзінства складаецца з такіх макрасьветаў і асяродкаў.

Усё спыняецца, калі знікаюць носьбіты макраінфармацыі, калі адбываецца замена насельніцтва. Усялякая гвалтоўная масавая міграцыя нават у межах невялікіх тэрыторыяў небяспечная для традыцыйнай культуры.

Камуністы праводзілі русіфікацыю і рыхтавалі ператварэньне людзей у савецкі народ, штучна перамяшваючы насельніцтва. **Чарнобыль для Беларусі — гэта ня толькі сацыяльна-экалягічная бяда, але і культурная катастрофа.** (Маецца на ўвазе страта пастаяннага насельніцтва ў чарнобыльскай зоне.)

Гістарычны вопыт засьведчыў, што людзі на ўзроўні народнай культуры, калі яны адарваны ад сваёй тэрыторыі і памешчаны ў іншай,

нават блізкай, культурнай супольнасьці, нават трымаючыся кампактна, як правіла, трацяць свае традыцыі і асімілююцца іншым асяроддзем (найдаўжэй — на працягу некалькіх пакаленьняў). Выключэньне складаюць толькі некаторыя народы, мэнтальнасьць якіх абапяртая на высокія традыцыі старажытнай культуры, адлюстраванай у помніках пісьмовасьці. Гэта, перш за ўсё, габрэі, кітайцы, у меншай ступені — індусы, карэйцы і арабы.

* * *

Калектыўнае народнае мастацтва, заснаванае на традыцыі, спарадзіла і пакінула шмат фэнамэнальных зьяваў творчасці. Зьвернем увагу, напрыклад, на архітэктурную готыку. Шмат якія мастацтвазнаўцы лічаць архітэктурную готыку чужакам чалавечтва, вяршыняй дойдліства. Тым часам гатычная архітэктурная ў поўным сэнсе ёсьць народнае рамяство і народнае мастацтва. Яго стварыў народ, рамеснікі, арганізаваныя ў цэхі, якія зьбераглі традыцыі і таямніцы свайго мастацтва і якое майстры перадавалі з пакаленьня ў пакаленьне. Прафэсійныя (індывідуальныя) архітэктары, што займаліся адным праектаваньнем, зьявіліся пазьней, ў пэрыяд рэнасансу ў Італіі.

Фэнамэнальнай зьявай ёсьць кітайская клясычная паэзія (і зьявязаная зь ёй японская).

Кітайскаму вершаскладанству ўжо тры тысячы гадоў. Гэта індывідуальная творчасць прафэсійных паэтаў, хоць вершы ў Кітаі вучылі складаць кожнага адукаванага чалавека і кожны дзяржаўны чыноўнік умеў іх пісаць. Тут скарбы трохтысячагадовай кітайскай паэтычнай культуры (зь якой карысталі ўсе пакаленьні), і моцная сіла традыцыяў.

Японцы вытанчылі паэтычную музу, сягнулі ў сутнасьць рэчаў і глыбіню душы, кананізавалі формы вершаў, як музычны акорд: танка — пяць радкоў, злучаныя строфы; хоку — тры радкі. І ні ўлева, ні ўправа: вялікае ў малым.

Тут вольная індывідуальная творчасць у жорсткай традыцыі. Тым часам такія ўстаноўкі для самавыяўленьня стварала толькі калектыўная народная творчасць.

Фэнамэн кітайскай і японскай паэзіі вядомы ў сьвеце. Ён ставіцца вельмі высока. І калі я падумаю пра гэта — агортвае мяне нейкая бяспрыемная маркота, нібы ад прадчуваньня вялікага марнатраўства.

Бо ёсьць яшчэ адзін незвычайны сінтэтычны (г.зн. злучаны зь некалькі мастацтваў) фэнамэн творчасці на ўзроўні вяршыняў чалавечтва — сплаў дзівоснай музыкі і вялікай паэзіі. Гэты фэнамэн — **беларускі песенны фальклёр**, зьява ўнікальная ў Эўропе.

Але хто ведае пра гэта! Я часта быў сьведкам, калі людзі не маглі яго зразумець, усяроўна, як тыя, што не навучаныя слухаць душой, ня ўмелі ўспрымаць клясычную музыку, ці як тыя (прывыклія да эўрапейскай шматслоўнай паэзіі), што няўцямна гарталі Сайгё, Бусона, Ісу ці Басё.

За апошнія 40 гадоў выдадзена больш за паўсотні акадэмічных тамоў паэтычных тэкстаў беларускага фальклёру. Справа ня ў тым, што ні ў каго такога няма, што гэтае неверагоднае народнае багацьце (хоць сабранае, на жаль, аднабакова) ёсьць толькі рэшткі з таго, што засталася, што гэтая веліч паказвае на велізарную культуру, якую 200 гадоў адмыслова разбуралі і зьнішчалі варвары. Справа ў тым, што **гэта ёсьць сусьветны ўзровень**, паэтычная энцыклапэдыя, філясофія духу, гісторыі, побыту, характару і вобразаў хараства беларускага народу, як частка Боскай ісьціны і Боскай красы.

Хто ведае, хто разумее гэта ў эпоху рэгрэсу і дэградацыі эўрапейскай культуры! Адказ „хто” ды „чаму” ляжыць на паверхні. Толькі я ня буду яго паўтараць. Мы жывем у такім становішчы і ў такую пару, калі кожны да Беларусі прыходзіць сам.

Зянон ПАЗЬНЯК
кандыдат мастацтвазнаўства

2 красавіка 2001 г.
Нью-Ёрк

ХРАЊІЧНАЯ ФОРМА...

Расейская ваенная пракуратура ўвесь час разсылае гончыя лісты і расшуквае летувіскіх „дызэртыраў”, што ўцяклі з савецкай арміі ў Летува ў 1990-91 гг. Летувіская газета „Lietuvos Rytas” піша, што паліцыя ў Панявежы атрымала 18 жніўня (у 10-ю гадавіну камуністычнага путчу ў Маскве) гончы ліст з патрабаваннем арыштаваць Дарыюса Кеяса, які ў лютым 1990 г., даведаўшыся, што Летува шыкуецца да аб’яўлення незалежнасці, уцёк з савецкай арміі. У той час, згодна з пастановай Летувіскага парламанту, дзясяткі летувісаў уцякло з савецкага войска, альбо ўхілілася ад пабору.

Прадстаўнік летувіскай пракуратуры Відмантас Пуцеліс паведаміў, што толькі ў гэтым годзе расейская пракуратура прыслала больш за 20 гончых лістоў з просьбай аб арышце савецкіх „дызэртыраў”.

Той, хто быў пад саветамі, ведае розніцу паміж хранічным ідыятазмам і невылечным імперыялізмам. (Там, дзе ў адных клініка, ў іншых — палітыка.) Таму Пуцеліс сур’ёзна запэўнівае, што „ўцекачы” могуць спаць спакойна, ніхто іх расейцам выдаваць не збіраецца.

(З газеты)

РАСЕЯ: 14 ЛІТРАЎ НА ДУШУ

Расейска-амэрыканская газета „В новом свете” (30 сакавіка—5 красавіка 2001) падала новыя дадзеныя аб спажыванні моцнага алькаголю ў Расеі. На кожную душу ў Расеі (уключаючы старых і немаўлят) прыходзіцца 14 літраў моцнага алькаголю ў год. Тым часам эксперты Сусветнай Арганізацыі здароўя вызначылі, што спажыванне 8 літраў моцнага алькаголю на душу ў год з’яўляецца крытычным для чалавечай папуляцыі (нацыі). Па-за гэтым парогам пачынаецца незваротны працэс выраджэння грамадства.

У структуры спажывання алькагольных напояў у Расеі піва займае больш 13%, віно 6-7%, гарэлка — 80 %. Ніхто на сьвечце не п’е моцнага алькаголю ў такой колькасці. 40% мужчынаў і 17% жанчынаў у Расеі рэгулярна п’юць гарэлку.

Сярод алькаголікаў шмат дзяцей і падлеткаў. 25% памірання жыхароў напраткі альбо ўскосна звязана з ўжываннем алькаголю. За 2000-ны год ад вострага атручвання алькаголем у Расеі памерла 31 тысяча чалавек. Вельмі павялічылася колькасць нараджэння людзей з прыроджанымі калецтвамі.

Трэба сказаць, што ў Расеі заўсёды пілі вельмі шмат алькаголю. Працэс парогавага накаплення там расцягнуты ў часе.

У Беларусі рэзкае павелічэнне ўжывання алькаголю назіралася ў пачатку XX стагоддзя, потым за бальшавікамі — перад вайной і асабліва — за брэжнеўшчынай у 70-х гадах мінулага стагоддзя. Аднак нішто не параўнальна з цяперашнім цёмным часам. За пэрыяд існавання Лукашэнкі ва ўладзе п’янства ў Беларусі стала афіцыйнай палітыкай рэжыму. Колькасць спажывання алькаголю за гэты кароткі час павялічылася ў два разы, зрабіла катастрафічны скачок і дасягнула 11 літраў алькаголю на беларуса.

Ніколі ў Беларусі не было такога п’янства. Народ у небажальнасці.

Мар’ян ВАНЬКЕВІЧ

БЕЛАРУСКІЯ ГАЛАСЫ

„Адзін вусаты твар”

Доўгі час я працаваў у Цюмені і быў адарваны ад беларускіх рэаліяў. Цяпер вярнуўся ў Беларусь і нібыта трапіў у мінулае. Беларускае тэлебачанне горш, чым савецкая прапаганда. Адна ляянка і бруд, ніякіх навінаў. На экране ўвесь час адзін вусаты твар.

Няўжо беларусам яшчэ нешта не зразумела? А калі зразумела, чаму церпяць? Чаму моўчкі назіраюць за гэтым сьмешным так званым „усебеларускім сходам”, які аплочаны зь іх жа кішэні? Раз церпяць, значыць, вартыя такіх кіраўнікоў і такога жыцця.

Млосна, бо гэта ж мой народ, мая радзіма. Але жыць у гэтым балоце, працаваць за мізэрныя грошы і яшчэ цярдзец такую ўладу — не, я не самазайца. Давядзецца зноў ехаць у Расею. Думаю, разумныя людзі даўно адсюль з’ехалі, а хто ня з’ехаў — няхай спажываюць тое, што заслужылі сваім выбарам.

Мікола Лемяшонак (2-3 чэрвеня, Рэчыца)

(„Піва”)

Чарговая „мова” новых былых: „Дую сьнік Беларэйшан?”

Падмурак — незалежнасць

Васіль Лявонаў, калі казаў пра свой рух „За новую Беларусь”, назваў тры асноўныя мэты: даць людзям волю, зрабіць іх жыццё эканамічна нармальным і пазбавіць Беларусь ад дыктатуры. І ніводнага слова пра тое, ці будзе Беларусь незалежнай, ці захаве свой суверэнітэт.

А гэта ж самае галоўнае, што хвалюе цяпер моладзь і ўсіх людзей, якія хочуць змянаў.

Аб’яднанне грамадства, да якога заклікае Лявонаў, магчыма толькі на гэтым падмурку. Усё астатняе — падман і пустазвонства. Шкада, што такі чалавек, як Лявонаў, узначаліў выбарчы штаб Ганчарыка. Усім памятнае час, калі камуністы абяцалі райскае жыццё. Але — толькі абяцалі. Самы намэнклятуршчыкі стварылі для сябе свой „камунізм” і жылі пры ім добра. Цяпер яны зноў хочуць туды трапіць, толькі ўжо пад іншымі лёзунгамі.

Язэп Бульба (11 жніўня, Жабінка)

Чаму вы не гаворыце па-беларуску?

Апраўдваючы ўласную бяздзейнасць, мы ўвесь час вінавацім Лукашэнку, апазіцыю, Захад, Крэмль, але толькі не сябе. Чакаем свабоды і незалежнасці, лепшага жыцця і дэмакратыі, не висоўваючы носу са сваіх кватэраў.

На Беларусі бясплёдна знікаюць вядомыя палітыкі. Апублікаваныя дакуманты, якія даказваюць дачыненне ўлады да гэтага. Першыя асобы не абвргаюць іх, не ствараюць камісію дзеля расследавання гэтых фактаў.

Чаму, калі Лукашэнка топча ўсё нацыянальнае, у тым ліку і мову, мільён нязгодных зь ім беларусаў не размаўляе дэманстратыўна па-беларуску, ня носіць на грудзях ля сэрца нацыянальныя сымвалы?

Выбачайце, калі ласка, даражэнкія мае беларусы, мяне, расейца з-пад

Варонежа, але гэта не памяркоўнасць і не талерантнасць, а зусім іншае: бяззлівасць і халуйства перад уладай.

*Уладзімер Феакістаў (11 жніўня, Менск)
(Паводле радыё „Свабода“)*

ПРЭС-РЭЛІЗ

(на матэрыялах „Народнай Волі“, „Лагоні“, „Нашай Свабоды“, SANA; травень-чэрвень 2001 г.)

■ Паводле статыстыкі Міждзяржаўнага статыстычнага камітэту СНД, у лютым 2001 г. у Беларусі быў адзначаны рост спажывецкіх цэнаў у СНД у параўнаньні са сьнежнем 2000 г. Гэты паказчык склаў у Беларусі 8,8%: на харчовыя тавары — 8,4%, нехарчовыя тавары — 5,5%, паслугі — 16,5%. А ў Расеі спажывецкія цэны выраслі на 5,1%, у Таджыкістане — на 3,7%, у Грузіі — на 1,3%.

■ *Уладзімер Кулажанка, доктар эканамічных навук, прафэсар.* Як ні інструктуй двух жабракоў, ні кожны зь іх, ні два разам багатымі і моцнымі ня стануць. Расея, дзе ВУП амаль удвая меншы за ВУП вострава Тайвань, ня можа даць Беларусі ні новыя тэхналогіі, ні вялікія крэдыты. Апроч крымінальнага капіталу — нічога. Да таго ж аб'ём зьнешнегандлёвага таваразвароту паміж Расеяй і Беларуссю ў лепшым 1997 г. зьменшыўся да 9,5 мільярдаў даляраў, ці ў тры разы, у параўнаньні з 1991 г., калі ён дасягаў 29 мільярдаў даляраў. Былы сьпікер так званана „парляманцкага сходу” **Малафееў**, якога нельга западозрыць у аніінтэграцыйных настроях, нядаўна паведаміў у друку, што некалькі год таму колькасць прыхільнікаў інтэграцыі дасягнула ў Беларусі нібыта аж 80%, а летась гэтая лічба зьявілася ніжэй 50%. Але ёсьць адна галіна, дзе інтэгратары дасягнулі вялікіх посьпехаў. Гэта супрацоўніцтва ў ваеннай справе. Сам па сабе **небясьпечны факт, што каля 200 расейскіх ваенных прадпрыемстваў устанавілі і разьвіваюць тэхналягічныя сувязі са 120 аб'ектамі беларускага ВПК.**

■ Па колькасці самагабстваў Беларусь наблізілася да звышвысокага паказчыку: калі ў 1999 г. узровень суіцыду склаў 28,7 выпадкаў на 100 тысячаў насельніцтва, то летась — ужо 30,6. Усяго ж у 2000 г. ў Беларусі зафіксаваны 3000 самагабстваў.

■ За 2000 г. у Беларусі на сухоты захварэла 4.869 чалавек і 638 чалавек ад гэтай хваробы памерлі. Агульная колькасць сухотнікаў у краіне — 23.000 чалавек. Сярод іншых краінаў Беларусь займае па гэтай статыстыцы адно з першых месцаў (!). У 1999 г. паказчык захворвальнасці на 100.000 насельніцтва склаў 67,1 чалавекі (у Чарнобыльскай зоне — 120 чалавек), у Расеі — 82,3 чалавекі, у Нямеччыне, Вялікабрытаніі і Францыі — 10-13 чалавек. Эпіцэнтрам хваробы зьяўляюцца турмы. Там паказчык захворваньня ў 30 разоў перавышае паказчык у цэлым па краіне: у 2000 г. — 1362 хворыя на 100 тысячаў асуджаных, у 1999 г. — 1402 хворыя. Усе хворыя пераводзяцца ў спэцкалёнію ў Воршы, якая перапоўненая і мае каля 2000 хворых на сухоты.

■ Пабіты рэкорд Керанскага. У 1917 г. у Расеі часоў Керанскага пачка запалак каштавала 1 мільён рублёў-керанак. У Беларусі за апошнія 7 гадоў за час Лукашэнкі былі праведзеныя ўжо дзьве дэнамінацыі рубля, ад якога аднялі шэсьць (!) нулёў. Значыць, у нас *дэ факта* пачка запалак каштуе 12 мільёнаў рублёў. Рэжым пабіў усе сусьветныя рэкорды.

■ Прэс-служба амбасады Рэспублікі Польшча ў Беларусі распаўсюдзіла заяву, у якой гаворыцца: „19 красавіка 2001 г. першы нацыянальны канал беларускага тэлебачаньня прадставіў глядачам праграму І. Рудамётава „Эксгумацыя нянавісьці”, у якой была ўзята пад сумнеў балючая гістарычная праўда аб зьдзяйсненых НКВД у 1937-41 гг. у Курапатах пад Менскам. Выступаючы ў тэлеперадачы, псэўдаэкспэрты надзвычай цынічна адмаўлялі той факт, што спраўцамі забойстваў беларусаў, палякаў і парадстаўнікоў іншых нацыянальнасьцяў зьяўляліся сталінскія каты. Аўтары праграмы

выкарыстоўвалі прэпарыраваныя „ доказы” і, насуперак элемэтарнай лёгіцы і прынцыпам добрасумленнай журналістыкі, распаўсюдзілі хлусню, становячыся такім чынам прадаўжальнікамі самых змрочных прапагандысцкіх традыцыяў сталінізму. У сувязі з гэтым мы хочам нагадаць, што **публічнае аспрэчваньне генацыду зьяўляецца практыкай, якая асуджаецца цывілізаваным сьветам, а ў некаторых выпадках перасьледуецца па закону. Той, хто сьведома абараняе катаў, становіцца побач зь імі ў адзін шэраг і адначасова зьмяічае сябе па-за межы этычных нормаў”.**

■ 13 траўня Бел-Чырвона-Белы Сьцяг быў узняты над Берасьцем. Сьцяг лунаў на самым высокім будынку на вул. Савецкай, на апошнім паверсе 15-павярховага гатэлю. **Мірон** працягвае дзейнічаць.

■ Прыход да ўлады Лукашэнкі прывёў да рэзкага скачку сьмяротных прысудаў у Беларусі. Лукашэнка не памілаваў за гадзі свайго кіраваньня аніводнага злачынцу. За гэты час было расстраляна 126 чалавек.

■ Агульнанацыянальную акцыю пад назовам „Горад — наш!” правёў у ноч з 13 на 14 траўня **Малады Фронт**. **Па ўсёй Беларусі былі вывешаныя 120 Бел-Чырвона-Белых сьцягоў.** Такім чынам была адзначаная шостая гадавіна ганебнага рэфэрэндуму 1995 г. Сьцягі вывешваліся на рынках, вакзалах ды ў іншых людных месцах.

■ Працягваецца масавы зыход беларускіх спартоўцаў пад сьцягі іншых краінаў. Пра намер пакінуць Беларусь паведаміла днямі чэмпіёнка сьвету па велатрэку Наталія Маркаўнічэнка, якая зьяжджае ў Расею. Сваё рашэньне яна патлумачыла палітычнай нестабільнасьцю ў Беларусі. Яна зазначыла: пара задумацца пра будучыню. Апошнім часам Беларусь страціла цэлую плеяду як маладых, так і заслужаных спартоўцаў. Вось толькі невялікі пералік беларускіх майстроў, што працуюць цяпер за мяжой: Барыс Гельфанд (шахматы; Ізраіль), Зьміцер Макараў (скачкі з шостам; Аўстралія), Эдуарда Хамэляйнэн (дзясцяцібор'е; Фінляндыя), Юлія Сіняк (стрэльба; Расея), Ганна Смашнова (тэніс; Ізраіль), Юлія Ваткіна (гімнастыка; Аўстралія), Мадзіна Бігтагірава (лёгкае атлетыка; Расея).

17 траўня. Цікавыя прызнаньні ў інтэрв'ю радыё *Рацыя* зрабіў Георгій Яўлінскі, лідэр расейскай партыі „Яблоко”: „Я мяркую, што Пуцін на выбарах у Беларусі можа падтрымаць каго-небудзь іншага. І такое цалкам можа здарыцца”.

Журналіст: — Якія ў Крамля будучыя крытэрыі адбору?

Яўлінскі: — Паслухмянасць, ляльчаньнасць. Можа быць, меншая ўплывовасць.

20 траўня. Прэзыдэнт ЗША Джордж Буш і фэдэральны канцлер Нямеччыны Гэрхард Шродэр дасягнулі тайнай дамоўленасці не рабіць Маскве фінансавай дапамогі ў сувязі з тым, што аб'ёмы вывазу капіталу з Расеі дасягаюць вялікіх памераў. Пра гэтую сэнсацыю паведамілі нямецкія часопісы *Der Spiegel* і *Focus* са спасылкай на дадзеныя сакрэтнага мэмарандуму, складзенага нямецкім амбасадарам у Вашынгтоне. „Канцлер пагадзіўся з Бушам, што фінансавая дапамога Маскве ня можа быць зроблена, пакуль вялізныя сумы вывозяцца з Расеі за мяжу”, — цытуюць часопісы сакрэтны дакумант. Акрамя таго, Буш таксама крытыкаваў Расею за пастаўкі ўзбраеньняў Ірану і раіў прыпыніць эканамічную дапамогу Маскве да тае пары, пакуль ня будзе магчымасьці больш дэтальна прааналізаваць палітыку і мэты Пуціна.

■ Адвакат сям'і чачэнскай дзяўчыны **Эльзы Кунгавай**, у забойстве якой абвінавачваецца расейскі палкоўнік **Буданаў**, сьвярджае, што расейскія вайскоўцы закапалі яе яшчэ жывой. Такую заяву адвакат **Абдула Хамзаеў** зрабіў на судовым працэсе ў Растове-на-Доне падчас допыту малодшага сяржанта *А.Ягоравы*, падначаленага забойцы. Другі вайсковец-сьведка *Грыгор'еў* пацьвярджае, што камандзір палка правёў з дзяўчынай дзьве гадзіны. Калі Грыгор'еў увійшоў да камандзіра, дзяўчына не выяўляла прыкметаў жыцьця. Буданаў загадаў вайскоўцам загарнуць яе цэла ў пошытку і закапаць.

■ У расейскіх дзяцей пачалі часцей выяўляцца псіхічныя адхіленьні. Каля аднаго мільёну дзяцей да 17 гадоў цяпер знаходзяцца пад наглядам псіхіятра. Псіхічныя хваробы зьяўляюцца адной з галоўных прычынаў

вызвалення юнакоў ад службы ў войску, непаспяховасці ў вучобе. На думку спецыялістаў, гэтаму спрыяюць неадэкватныя вучэбныя праграмы, якія надта перагружаюць дзіцячую псіхіку. За апошнія 5 гадоў частата псіхічных адхіленняў у дзяцей да 14 гадоў павялічылася на 16,7%. У асобных рэгіёнах парушэнні псіхікі маюць да 17% дзяцей. Больш за палову выпадкаў прыходзіцца на разумовую адсталасць, каля 6% пакутуюць на псіхозы, 2% — на шызафрэнію. А псіхатэрапеўтычная дапамога знаходзіцца ў крытычным стане. З 1995 г. адменена пасада дзіцячага і падлеткавага псіхіятара, бракуе спецыялізаваных лячэбных устаноў. Хворыя атрымліваюць састарэлыя прэпараты, якія даюць сур'ёзныя побочныя эфекты.

■ 21 траўня прэм'ер-міністар Арменіі *Андранік Маркаран* выступіў супраць далучэння Арменіі да саюзу Расеі і Беларусі. Ён заявіў, што ратаваньне і росквіт Арменіі залежаць не ад уступлення ў які-небудзь саюз, а ад дзейнасці прэзідэнта, урада і парламанту краіны. Ён падкрэсліў, што „сёння саюз Расеі і Беларусі заняты сваімі невырашальнымі праблемамі”. Сваю заяву Маркаран зрабіў праз два дні пасля правядзення ў Ерэване мясцовай кампартыйнай мітыngu ў падтрымку далучэння да „саюзу”. Армянскія камуністы ініцыявалі нечарговае паседжаньне парламанту па пытанні правядзення рэфэрэндуму аб далучэнні Арменіі да „саюзу”.

Валеры БУЙВАЛ

BELARUSAN CHOICE

(Statement)

Lukashenka regime has appointed four pretenders to be included into the ballot-paper on September 9, 2001. All these persons are oriented to Moscow and dependent from Russia. Because of that all the candidates are completely suitable for Moscow.

The Kremlin is controlling not only the Lukashenka regime. Russia has reanimated the Kebich nomenclature group and formed of it the opposition to Lukashenka. Russia has been helped to do it by some of the Western diplomats, in the first place by Mr. H.-G. Wieck.

Mr. Uladzimer Hancharyk and Mr. Syamyon Domash have been appointed to head the group of the nomenclature opposition.

They go regularly to Moscow in order to use its support and to return to the power. They promise as compensation to strength the union of Russia and Belarus, to make it more close than under Lukashenka. They are acting as intermediaries in the process of the formation by Moscow of conditions for the directed political conflict in Belarus.

Under Lukashenka the power in Belarus has been seized by the Russians – KGB functionaries, generals and colonels, which came from Russia. This pro-Moscow occupation regime is suppressing and annihilating everything Belarusian in Belarus: language and culture, school and state institutions, economy and business. National symbols – coat of arms „Pahonya” and white-red-white flag – have been illegally and brutally prohibited as Belarusian state symbols.

Lukashenka regime has caused the catastrophic pauperization of people – the major part of the population lives under the living wage and can only survive. At the same time the regime is carrying out the hidden redistribution of the national property in favour of Russian politicians and oligarchs.

The pro-Moscow regime has a main aim – to annihilate the Belarusian independence and state, to seize the national property and to transform our country into the region of the Russian empire. This is made by Lukashenka's consent. Because of that the old Kebich nomenclature would like to return to the political scene and power in order to continue the policy made under Lukashenka.

Mr. S. Haydukevich is acting as ally and actor dubbing a part of Lukashenka in this electoral campaign. He has been included into this scenario by the Moscow specialists of political technologies.

The nomenclature composition Hancharyk-Domash under the title „unique candidate” of the so-called „united democratic opposition” doesn't represent the alternative to the pro-Moscow policy of Lukashenka. This composition is participating in the electoral campaign with the main aim – to seize the power in Belarus with the help of Moscow and to redistribute the property in favour of its masters. It is obvious that the „unique candidate” is not interested to carry on the political and economical reforms in favour of Belarusian people. He ought satisfy the interests of the Moscow financial and political masters and of the Belarusian former communist Soviet nomenclature.

The communist Soviet nomenclature has selected politicians, which had renounced the national idea and national liberation struggle going over to the

Wieck's „united democratic opposition” in 1999. Some of the national conscious persons have joined this „opposition” because they have been deceived by its pseudo-democratic phraseology. Nowadays they are using all the arguments to excuse their hasty transfer to the staff of the leader of the „school of communism” Mr. Hancharyk. They are dragging their political adherents into this political swamp.

In these circumstances the Soim of the Conservative Christian Party – BPF appeal to the citizens of Belarus to participate in the elections on September 9, 2001. It is necessary to vote on the first and second round against all the persons included into the ballot-paper. In this case nobody would be elected and the new election have to be launched in the next three months in

accordance with the actual law. A new electoral situation would arise because Lukashenka will lose his plenary powers on November 27, 2001 in accordance with his constitution. The new Belarusian candidates would be presented on the new elections.

This action is right and necessary, it is the essence of Belarusian choice. We will defend the Belarusian independence, Belarusian Rebirth and secure the political perspective of the Belarusian nation.

*Adopted by the Soim of the Conservative Christian Party – BPF
(Пераклад зь беларускай мовы В.Буйвала)*

August 18, 2001

**ГАЛАСУЙЦЕ СУПРАЦЬ ЎСІХ!
БО ВЫБІРАЦЬ НЯМА КАГО!
ПАТРЭБНЫЯ НОВЫЯ ВЫБАРЫ.**

**ГАЛАСУЙЦЕ СУПРАЦЬ ЎСІХ!
БО ВЫБІРАЦЬ НЯМА КАГО!
ПАТРЭБНЫЯ НОВЫЯ ВЫБАРЫ.**

**ГАЛАСУЙЦЕ СУПРАЦЬ ЎСІХ!
БО ВЫБІРАЦЬ НЯМА КАГО!
ПАТРЭБНЫЯ НОВЫЯ ВЫБАРЫ.**

Беларускія Ведамасці

Беларускае выданьне

У супрацоўніцтве зь Беларускам Выдавецкім Таварыствам ў Амарыцы

Рэдакцыя: Зянон Пазыняк, Галіна Палачаніна

Адрас рэдакцыі: 02-017 Warszawa, Al. Jerozolimskie 125/127

тэл./факс: (+48 22) 628 76 73